

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jonna Sipola & Jenny Trinh

ALAIKÄISENÄ ILMAN HUOLTAJAA MAAHAN TULLEIDEN NUORTEN KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN VAASASSA

Työntekijöiden näkökulma

Sosiaali- ja terveysala
2023

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Jonna Sipola ja Jenny Trinh
Opinnäytetyön nimi	Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kotoutumisen edistäminen Vaasassa- työntekijöiden näkökulma
Vuosi	2023
Kieli	suomi
Sivumäärä	59 + 2 liitettä
Ohjaaja	Aira Bragge

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kotoutumista edistetään Vaasassa työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkimuskysymysten avulla saada selvyyttä, millaista tukea nuorille tarjotaan heidän kotoutumisensa tueksi ja onko kotoutumista edistävissä palveluissa kehittämistarpeita.

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret, kotoutumisen edistäminen ja kotoutuminen. Tutkimuksen tutkimusote on laadullinen. Aineiston keruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua ja tutkimuksen tulokset on analysoitu aineistolähtöistä sisällönanalyysia hyödyntäen.

Tutkimustulosten mukaan nuorille oli palveluja, joiden tehtävänä oli tarjota tukea nuorelle hänen kotoutumisensa edistämiseksi. Nuoria tuetaan antamalla ohjausta ja neuvontaa talouteen, työhön, arkielämään sekä asumiseen liittyvissä asioissa. Työntekijöillä oli myös kehittämis ehdotuksia kotoutumista edistäviin palveluihin. Kehittämis ehdotukset kohdistuivat kotoutumista edistävään järjestelmään sekä nuorille järjestettävään toimintaan.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret, kotoutumisen edistäminen, kotoutuminen

ABSTRACT

Author	Jonna Sipola and Jenny Trinh
Title	The Promotion of Integration of Young People Who Have Entered Finland as an Unaccompanied Minor in Vaasa – The Perspective of the Employees.
Year	2023
Language	Finnish
Pages	59 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Aira Bragge

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how the integration of unaccompanied young people arriving in Finland is promoted in Vaasa through the perspective of the Integration Services' employees. The aim of this thesis was to find out what kind of support is offered for the unaccompanied young people to support their integration into Finnish society and whether there are any development needs in the services provided by the Integration services.

The key concepts of this study are unaccompanied young people who have come into the country as a minor, integration, and integration services. The research method used for this thesis is the qualitative research method. The research material was obtained by using a thematic interview and the results of the interview have been analyzed by material-based analysis.

Based on the research, there are services provided that are meant to offer support to the unaccompanied young people for the promotion of their integration. The unaccompanied young people are supported by being provided guidance and counseling in matters related to finances, work-life, and every-day-life, as well as housing. The employees of the integration services have development suggestions for the promotion of integration. The development suggestions focused on the system of promotion of integration and activities organized for the unaccompanied young people.

Keywords unaccompanied young people, integration services, integration

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT.....	9
	2.1 Kotouttamispalvelut	10
	2.2 Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	10
3	ALAIKÄISENÄ ILMAN HUOLTAJAA MAAHAN TULLEET NUORET.....	12
	3.1 Kansainvälinen suojelu ja toissijainen suojelu	12
	3.2 Turvapaikanhakijat.....	13
	3.3 Pakolainen.....	14
	3.4 Kiintiöpakolainen	14
	3.5 Maahanmuuttanut.....	15
4	ALAIKÄISENÄ ILMAN HUOLTAJAA MAAHAN TULLEEN NUOREN TURVAPAIKKAPROSESSI	16
5	KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN	18
6	KOTOUTUMISLAIN MUKAINEN JÄLKIHUOLTO	20
	6.1 YEE- hanke.....	21
	6.2 Ikkuna aikuistumiseen	21
7	ILMAN HUOLTAJAA MAAHAN TULLEEN NUOREN TALOUDELLINEN TUKI	23
8	KOTOUTUMISTA TUKEVAT PALVELUT VAASASSA	25
	8.1 Koulutus	25
	8.2 Nuorisopalvelut.....	26
	8.3 Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut.....	26
	8.4 Päihde- ja mielenterveyspalvelut	27
	8.5 Welcome Office & Welcome Steps- hanke.....	28
	8.6 Ehjä Ry.....	28
9	PERHEENYHDISTÄMINEN	30

10	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	32
10.1	Aineiston keruu	32
10.2	Aineiston analyysi	33
10.3	Tutkimuksen luotettavuus & uskottavuus	34
10.4	Tutkimuksen eettisyys	35
10.5	Aikaisemmat tutkimukset	36
11	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	38
11.1	Palvelut kotoutumisen tukena.....	38
11.2	Nuorten ohjauksen ja tuen tarve.....	39
11.3	Nuorten tietämys kotoutumista tukevista palveluista	40
11.4	Kotouttamispalveluiden tarjoama tuki ja ohjaus	41
11.5	Työntekijöiden näkemys omasta työnkuvasta nuorten parissa	42
11.6	Nuorten kanssa tehtävän työn vaikutus nuoren kotoutumiseen.....	42
11.7	Kehittämis ehdotuksia nuorten kotoutumista edistäviin palveluihin	43
11.8	Nuoren kotoutumista tukevien palvelujen vahvuudet.....	45
11.9	Muuttuvien tilanteiden vaikutukset nuoren kotoutumiseen	46
11.10	Palveluiden vastaaminen nuorten tarpeisiin	47
11.11	Vapaa sana	47
12	JOHTOPÄÄTÖKSET	49
13	POHDINTA.....	51
13.1	Sosiaalialan kompetenssit.....	52
13.2	Opinnäytetyö ja kompetenssit.....	52
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	60

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuva 1. Nuorten ohjauksen ja tuen tarpeen osa-alueet	39
Kuva 2. Työntekijöiden tarjoaman tuen ohjauksen osa-alueet.....	41
Kuva 3. Kotoutumista edistävien palveluiden vahvuudet	45

LIITELUETTELO

LIITE 1. Saatekirje haastateltaville

LIITE 2. Haastattelukysymykset

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä käsitellään alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten kotoutumisen edistämistä Vaasassa. Kotoutumislaisa (30.12.2010/1386) säädetään kotoutumisesta ja sen edistämisestä. Lain mukaan, kotoutuminen on maahanmuuttaneen henkilön ja yhteiskunnan välillä tapahtuvaa vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttaneelle yhteiskunnassa sekä työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, tukien samalla henkilön mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Viranomaisten ja muiden tahojen tehtävänä on tukea tätä prosessia monialaisesti eri toimenpiteiden ja palveluiden avulla. (L30.12.2010/1386.)

Opinnäytetyön tarkastelussa ovat ne alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret, jotka oleskeluluvan saatuaan ja täysi-ikäistyttyään ovat muuttaneet alaikäisyksiköstä Vaasaan, sekä tulleet kotoutumista edistävien palveluiden asiakkuuteen. Opinnäytetyössä tutkitaan, millaista tukea nuoret saavat kotoutumisen tueksi ja onko kotoutumista edistävissä palveluissa kehittämistarpeita. Tutkimusta varten on haastateltu Vaasan Kotouttamispalveluiden työntekijöitä.

Teoreettinen viitekehys opinnäytetyössä rakentuu alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden, kotoutumisen edistämisen ja kotoutumisen ympärille. Opinnäytetyössä tutkitaan monesta eri lähteestä alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten kotoutumisen edistämistä sekä kartoitetaan Vaasassa tarjottavia kotoutumista edistäviä palveluita. Lisäksi nuorten turvapaikkaprosessia käydään läpi tiivistetysti. Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena, ja tutkimuksessa kerätyn aineiston analyysissä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä maahanmuutto on kasvava ilmiö. Vuoden 2022 toukokuussa Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö UNHCR ilmoitti, että konfliktien, ihmisoikeusloukkausten, ja vainoa paenneiden ihmisten dokumentoitu määrä oli ylittänyt 100 miljoonan rajan ensimmäistä kertaa historiassa. (WHO 2022; UNHCR 2023.) Valtaosa maailmalla liikehtivistä pakolaisista on alaikäisiä. Heidän keskuudessaan on myös yksin, ilman huoltajaa kuljeskelevia lapsia. Suomeen ilman huoltajaa tulevia alaikäisiä on 2010-luvulla saapunut vuosittain 150–3000. (Pakolaisneuvonta 2023 a.)

Ilman perheen tai sukulaisten suojelua, alaikäisenä ilman huoltajaa pakenevia lapsia ja nuoria pidetään haavoittuvana ryhmänä, joilla on suuri riski joutua hyväksikäytetyksi tai pahoinpidellyksi heidän pakomatkinsa aikana. Vaikka alaikäiset saapuvat määränpäähensä, se ei tarkoita sitä, että he olisivat vähemmän haavoittuvaisia. (Kulu-Glasgow, Smit & Sirkeci. 2019, 2–3.) Haavoittuvan asemansa takia, olisi erittäin tärkeää, että näille nuorille tarjotaan tukea ja keinoja päästä takaisin jaloilleen ja elämään mahdollisimman normaalia elämää. Kotoutumista edistävien tukitoimenpiteiden avulla voidaan vaikuttaa nuorten kiinnittymiseen uuteen maahan ja tukea heidän kasvuaan.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää millaista tukea alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tullut nuori saa kotoutumisen tueksi ja onko kotoutumista edistävissä palveluissa kehittämistarpeita. Tutkimuksessa keskitytään Vaasassa tapahtuvaan kotoutumista edistävään työhön. Tutkimusta varten haastateltiin Vaasan kotouttamispalveluiden työntekijöitä, joilla on kokemusta alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten kotoutumisen edistämisestä.

2.1 Kotouttamispalvelut

Kotouttamispalveluiden tehtävänä on tarjota ohjausta ja neuvontaa kansainvälistä suojelua saaville ja myönteisen turvapaikan saaneille henkilöille sekä perheille. Kotouttamispalvelut tukee asiakasta ja hänen perhettään erilaisissa asiointitilanteissa, edistää asiakkaan omaa toimintakykyä sekä vahvistaa tietämystä suomalaisesta yhteiskunnasta. Toimintamuotoihin kuuluu yksilöllinen ohjaus ja ryhmämuotoinen toiminta. Yksilöllistä ohjausta toteutetaan asiakkaan tarpeet huomioiden ja sitä annetaan joko hänen kotonaan tai muissa toimintapaikoissa. (Vaasa 2023 a.)

Kotouttamispalveluissa työtä toteuttavat kotouttamisvastaavat ja -ohjaajat. Kotouttamisvastaavat ovat vastuussa suunnitelmallisesta kotoutumista edistävästä ohjauksesta ja neuvonnasta. Lisäksi kotouttamisvastaavan tehtävänä on tehdä yleinen arvio asiakkaan tilanteesta sekä laatia asiakkaan kanssa yhdessä suunnitelma toimista, jotka edistävät kotoutumista. Kotouttamisohjaajat toimivat kotouttamisvastaavan työparina. Ohjaajan tehtävänä on opastaa asiakasta ja huolehtia yhdessä asiakkaan kanssa arkeen liittyvistä asioista. (Vaasa 2023 a.)

Kotouttamispalvelut tarjoavat asiakkailleen ohjausta ja neuvontaa siihen asti, kunnes laskennallinen korvausaika päättyy (Vaasa 2023 a). Kunnille maksetaan laskennallista korvausta kotoutumislain mukaisesti henkilön ohjauksesta ja neuvonnasta. Opinnäytetyön teon hetkellä, laskennallista korvausta maksetaan pääsääntöisesti kolme vuotta. Suomeen otetuista henkilöistä laskennallista korvausta maksetaan neljän vuoden ajalta. Henkilön korvausaika alkaa, kun oleskeluluvan saamisen jälkeen henkilön ensimmäinen kotikunta kirjataan väestötietojärjestelmään. (TEM 2021 a, 8.)

2.2 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Opinnäytetyön tutkimusongelma on:

Millaista tukea alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tullut nuori saa kotoutumisen tueksi ja onko kotoutumista edistävissä palveluissa kehittämistarpeita.

Alatutkimuskysymykset opinnäytetyössä ovat:

1. Mitä kotoutumista edistäviä palveluja on tarjolla alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleille nuorille
2. Millaista työtä teet alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kanssa kotoutumisen edistämiseksi
3. Mitä työntekijänä kehittäisit alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kotoutumista edistävissä palveluissa

3 ALAIKÄISENÄ ILMAN HUOLTAJAA MAAHAN TULLEET NUORET

Suomeen ilman huoltajaa tulevilla alaikäisillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka saapuvat Euroopan jäsenvaltioiden alueelle ilman hänestä joko lain tai asianomaisen jäsenvaltion käytännön mukaan vastuussa olevaa aikuista huolehtimassa hänestä, tai alaikäistä, joka on jäsenvaltioiden alueelle tultuaan jäänyt ilman huoltajaa (EMN 2019, 105). Suomessa alaikäisiksi katsotaan kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt (Minilex 2023).

Suomeen ilman huoltajaa saapuneet alaikäiset lähtevät tai heidät lähetetään turvaan lähtömaiden rauhattomista olosuhteista. Lähdön taustalla on usein esimerkiksi kotimaan yleinen turvallisuustilanne, heihin kohdistuva kunniaväkivallan uhka tai vainotuksi joutuminen uskonnollisen vähemmistöön kuulumisen vuoksi. (TEM 2014, 9.)

3.1 Kansainvälinen suojelu ja toissijainen suojelu

Suomen ulkomaalaislaissa esitetään kaksi suojeluperusteista oleskelulupaa: turvapaikka ja oleskelulupa kansainvälisen suojelun perusteella (Pakolaisneuvonta 2023 b). Ulkomaalaislain (30.4.2004/301) 87§:n mukaan, turvapaikka myönnetään kansainväliseen suojeluun vedoten, mikäli Suomessa oleskelevalla henkilöllä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, kansallisuuden, uskonnon, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteensä vuoksi omassa kotimaassaan.

Oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella myönnetään henkilölle, jos ulkomaalaislain (30.4.2004/301) 87§:n mukaiset kriteerit turvapaikan antamiselle eivät täyty, mutta on painavia syitä uskoa, että mikäli henkilö palautetaan omaan kotimaahan tai pysyvään asuinmaahan, hän joutuisi todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa. Vakavalla haitalla tarkoitetaan muun muassa kidutusta tai maan sisäisen aseellisen selkkauksen yhteydessä johtuvaa vakavaa ja henkilökohtaista vaaraa.

3.2 Turvapaikanhakijat

Turvapaikanhakijoilla viitataan henkilöihin, jotka hakevat kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta valtiosta (TEM 2021 b, 26). Mikäli turvapaikanhakijalle ei myönnetä turvapaikkaa kansainvälisen suojelun perusteella, on turvapaikanhakijalla mahdollisuus saada oleskelulupa toissijaisen suojelutarpeen perusteella. Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää oleskelulupa Suomessa myös yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella, mikäli kielteinen turvapaikkapäätös olisi kohtuuton esimerkiksi turvapaikanhakijan terveydentilan tai muun yksilöllisen inhimillisen syyn takia. Kyseessä ei ole varsinainen suojelun tarpeeseen perustuva oleskelulupa. (Suomen pakolaisapu 2022.)

Yksin tulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista on olemassa erilaisia termejä. Näitä termejä ovat esimerkiksi yksin ilman huoltajaa tulleet alaikäiset tai lapset (Unaccompanied minors or children) ja yksin ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevat alaikäiset tai lapset (unaccompanied asylum-seeking minors or children) (Hiitola, Anis & Turtiainen 2018, 8; Anis & Esberg, 189-190). 1990-luvulta lähtien Suomeen on tullut yksin ilman huoltajaa tulleet alaikäisiä turvapaikanhakijoita n. 100–200 vuodessa. Vuonna 2015 alaikäisenä yksin tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä ylsi yli 3000, mutta tulijamäärät laskivat siitä seuraavana vuonna niin sanotulle normaalitasolle. (Martiskainen & Toivonen 2019.) Vuonna 2021 turvapaikkaa Suomesta haki 136 yksin ilman huoltajaa tullutta alaikäistä. Maat, joista tuli eniten hakijoita, olivat Afganistan, Somalia ja Syyria. (EMN 2022, 45.)

Myönteisiä oleskelulupapäätöksiä tehtiin 135. Päätöksistä 109 koski turvapaikkaa. Turvapaikan päätöksistä 12 myönnettiin toissijaiseen suojeluun vedoten. Loput 14 päätöstä koskivat jollakin muulla kuin kansainvälisen suojelun perusteella annettavaa oleskelulupaa. Yksin tulleen alaikäisen kohdalla tämä tarkoittaa yleensä yksilöllisestä ja inhimillisestä syystä myönnettävää oleskelulupaa. Yksilöllisen inhimillisen syyn perusteella oleskelulupa myönnetään silloin kun kansainväliselle suojelulle ei ole riittävästi perusteita, mutta palauttaminen kotimaahan katsotaan kohtuuttomaksi. Yksin tulleiden alaikäisten kohdalla kyse on usein siitä, että ei ole

selvyyttä kuka huolehtii alaikäisestä, jos hän palaa takaisin kotimaahansa. (EMN 2022, 45.)

3.3 Pakolainen

Pakolaisella tarkoitetaan henkilöä, joka oleskelee kansalaisuusvaltionsa tai entisen pysyvän asuinmaansa ulkopuolella. Pakolaisella on riski joutua vainotuksi kansallisuuden, alkuperän, uskonnon, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi omassa kansalaisuusvaltiossaan tai pysyvässä asuinmaassaan. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai YK:n pakolaisjärjestö UNHCR katsoo henkilön olevan pakolainen. (TEM 2021 b, 28.)

Suomi on sitoutunut antamaan kansainvälistä suojelua sitä tarvitseville. Sitoutumisen perustana on Geneven vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus, jonka Suomi on allekirjoittanut, sekä muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja EU:n lainsäädäntö. (Sisäministeriö 2023.) Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö UNHCR suojelee pakenemaan joutuneiden ihmisten hyvinvointia ja oikeuksia sekä laatii säännölliset ohjeistukset siitä, kuinka pakolaissovimusta tulee tulkita. (Pakolaisneuvonta 2023 b.)

3.4 Kiintiöpakolainen

Kiintiöpakolaisella viitataan henkilöön, joka on YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n tunnistama pakolainen. Pakolainen siirretään maasta, josta hän on anonut suojelua, kolmanteen maahan, joka on myöntänyt hänelle oleskeluluvan kansainvälisen suojelutarpeen nojalla. (TEM 2021 b, 28.)

Suomessa eduskunta päättää siitä, kuinka monta kiintiöpakolaista Suomi sitoutuu vastaanottamaan. Eduskunta tekee päätöksen pakolaiskiintiöstä vuosittaisen valtion talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Suomi vastaanottaa pakolaiskiintiössä UNHCR:N pakolaisiksi katsomia henkilöitä. UNHCR määrittää eniten apua tarvitsevat henkilöt ja esittävät heidät pakolaiskiintiössä Suomelle. (Migri 2023 a.)

Oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen ministerityöryhmän linjauksen mukaan, vuonna 2023 Suomi vastaanottaa pakolaiskiintiössä 1050 kiintiöpakolaista. Suomen vuoden 2023 pakolaiskiintiöön lukeutuu yhteensä 420 syyrialaista pakolaista Libanonista ja Turkista, 210 afganistanilaista pakolaista Iranista ja 160 kongolaista pakolaista Sambiasta. Tämän lisäksi, Suomi vastaanottaa 130 pakolaista, jotka on evakuoitu Libyasta Ruandaan sekä 130 pakolaista ilman kansalaisuus- ja aluera-jausta. (Valtioneuvosto 2022.)

Pakolaiskiintiö on valmisteltu YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n Suomelle laatiman ehdotuksen pohjalta. Suomessa jatketaan edelleen kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien pakolaisten vastaanottamista. Esimerkiksi afgaanipakolaisten valinnassa painotetaan esimerkiksi sukupuolen vuoksi uhattuja naisia ja tyttöjä sekä vaarassa olevia lapsia ja nuoria. (Valtioneuvosto 2022.)

3.5 Maahanmuuttanut

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman ”Kotoutumisen sanasto: 1. laitos” (2021) mukaan maahanmuuttaja- termin rinnalle on nostettu termi maahanmuuttanut. Maahanmuuttaneella tarkoitetaan henkilöä, joka on syntynyt ulkomailla ja ei ole Suomen kansalainen, mutta on saanut oleskeluoikeuden ja asuu Suomessa. (TEM 2021 b, 27.) Tässä opinnäytetyössä maahanmuuttaja termin sijasta käytetään termiä maahanmuuttanut, viitaten alaikäisinä ilman huoltajaa maahan tulleisiin nuoriin heidän saadessaan oleskeluluvan.

4 ALAIKÄISENÄ ILMAN HUOLTAJAA MAAHAN TULLEEN NUOREN TURVAPAIKKAPROSESSI

Alaikäisenä ilman huoltajaa saapuvat turvapaikanhakijat sijoitetaan heille tarkoitettuihin vastaanottokeskuksiin, eli alaikäisyksiköihin, jossa heistä huolehditaan. Alaikäiset saavat alaikäisyksikössä majoituksen, välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelut, koulutusta ja iänmukaista huolenpitoa sekä turvaa. (Honkasalo, Maiche, Onodera, Peltola & Suurpää 2017, 17.)

Alaikäisyksikkö vastaa kaikista ilman huoltajaa maahan tulleen alaikäisen välttämättömistä ja esimerkiksi harrastuksiin sekä opiskeluun liittyvistä menoista (Migri 2023 b). Lain kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) mukaan, ilman huoltajaa maahan tulleelle lapselle määrätään viivytyksettä edustaja, jonka tehtävänä on käyttää huoltajalle kuuluvaa puhevaltaa alaikäistä itseään ja hänen varallisuuttaan koskeissa asioissa (L17.6.2011/746).

Ilman huoltajaa maahan tulleen alaikäisen saadessa myönteisen oleskelulupapäätöksen, hänen edustajansa tekee Kelalle hakemuksen alaikäisen saamiseksi sosiaaliturvan piiriin. Myönteinen oleskelulupa tarkoittaa myös sitä, että alaikäisyksikön sosiaalityöntekijä hakee alaikäiselle kuntapaikkaa ELY-keskuksen kautta. ELY-keskus ottaa vastaan kuntasijoitushakemuksen ja huolehtii sopivan vastaanottavan kunnan löytämisestä ilman huoltajaa maahan tulleelle alaikäiselle. Kuntapaikasijoitushakemuksen päätöksestä viedään tieto asiakkaan edustajalle ja vastaanottokeskukselle. (TEM 2017, 11–12.)

Lain kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 27§:n mukaan, ilman huoltajaa tulleen alaikäisen saadessa myönteisen oleskeluluvan, hänelle järjestetään hoiva, huolenpito ja kasvatus perheryhmäkodissa, tukiasumisyksikössä, tuetussa asumisessa, perhehoidossa tai yksityismajoituksessa. Ilman huoltajaa maahan tullut ala-

ikäinen siirtyy vastaanottotoiminnan piiristä kuntaan ja perheryhmäkotiin, tuettuun asumiseen tai tukiasumisyksikköön niin pian kuin mahdollista, jotta hän saa tarvitsemansa tuen ja palvelut. (TEM 2017, 11.)

5 KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen kotoutumiseen vaikuttaa moni asia, mutta kotoutuminen on jokaisen yksilöllinen prosessi, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Kotoutuminen edellyttää maahanmuuttaneelta aktiivisuutta ja yhteiskunnalta vastaanottavuutta sekä vastaanottavuuden kehittämistä. Maahanmuuttaneen oman kielen ja kulttuurin ylläpitäminen kuuluu kotoutumiseen, ja sille on annettava mahdollisuus. Kotoutumiseen vaikuttavat maahanmuuttaneen työllisyys, asuminen, koulutus, hyvinvointi ja terveys, sosiaalisten suhteiden ja verkostojen rakentuminen sekä yhteenkuuluvuuden tunne uudessa yhteiskunnassa siihen kuuluvien ihmisten kanssa. Maahanmuuttaneiden kotoutumista voidaan tukea tarjoamalla kotoutumista edistäviä palveluja kuten tarpeenmukaisia tieto-, neuvonta ja ohjauspalveluja eri toimialojen viranomaisten ja tahojen yhteistyönä. (TEM 2021, 12-16.)

Lakia kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) sovelletaan niihin henkilöihin, joilla on voimassa oleva oleskelulupa Suomessa, henkilöihin, joiden oleskeluoikeus on rekisteröity tai henkilöihin, joille on myönnetty oleskelukortti ulkomaalaislain mukaisesti (L30.12.2010/1386). Kotoutumislaki pyrkii edistämään kotoutumista ja maahanmuuttaneen mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Kotoutumisen kannalta maahanmuuton alkuvaiheessa on tärkeää saada mahdollisimman paljon tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, koulutuksesta, työhausta sekä oppia joko suomea tai ruotsia. Kotoutumislain tarkoitus on myös edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä kehittää vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. (Björklund 2014, 29.)

Lakia kotoutumisen edistämisestä 1386/2010 uudistetaan vastaamaan eduskunnan edellytyksiä kotoutumisen edistämisestä. Lain tavoitteena on vahvistaa maahanmuuttaneiden työllisyyttä, ja työllisyyttä tukevia valmiuksia sekä kielitaitoa ja osallisuutta yhteiskuntaan. Tavoitteena on myös edistää tasa-arvoa, yhdenvertai-

suutta sekä eri väestöryhmien myönteistä vuorovaikutusta keskenään. Uudistuksen myötä tavoitellaan lisäksi sitä, että työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttaneiden kotoutumista vahvistettaisiin. Eduskunta on edellyttänyt esimerkiksi kotoutumisen nopeuttamista ja toimintojen tehostamista, kotoutumispalveluiden kokonaisvastuun siirtämistä kunnille, maahanmuuttaneiden naisten työllisyyden edistämistä, kieliopintojen laadun parantamista sekä kolmannen sektorin osuuden lisäämistä. Kotoutumisen edistämisen viranomaisvastuisiin vaikuttaa tapahtuneet muutokset ja valmisteilla olevat muutokset, kuten hyvinvointialueet, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä TE-palveluiden uudistus. Kotoutumislain uudistuksella halutaan selkeyttää eri toimijoiden vastuita ja vahvistaa monialaista yhteistyötä. Uuden lain tavoiteltu voimaantuloaika on vuonna 2025. (Kotoutuminen 2021 a.)

6 KOTOUTUMISLAIN MUKAINEN JÄLKIHUOLTO

Perheryhmäkodissa tai tukiasumisyksikössä ilman huoltajaa tullut nuori voi asua siihen asti, kunnes hän täyttää 18 vuotta. Hänelle määrätyn edustajan tehtävät loppuvat myös silloin, kun nuori tulee täysi-ikäiseksi. Monet nuorista tarvitsevat tukea ja ohjausta vielä täysi-ikäisinä selvitäkseen arjen haasteista. Nuoret voivat tarvita apua esimerkiksi koulutuspolutun löytämisessä tai koulutuksen suorittamisessa. Nuorille voidaan tarjota tukea esimerkiksi koulutuksen järjestämiseen, työnhakuun, asumiseen ja harrastuksiin sekä talouteen liittyvissä asioissa. (Kotoutuminen 2021 b.)

Uuden kotoutumislain 6§:n mukaan, kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja, hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä työ- ja elinkeinohallinnon palveluja. Ilman huoltajaa maahan muuttanut nuori voi olla näiden tukitoimenpiteiden piirissä, kunnes hän täyttää 25 vuotta. Jatkossa uuden kotoutumislain 15§:n mukaan alaikäiselle ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle pitää aina laatia kotoutumissuunnitelma yhdessä hyvinvointialueen, alaikäisen ja alaikäisen edustajan kanssa. (L25.11.2022/936.)

Alaikäisen toivomukset ja mielipide tulee ottaa huomioon suunnitelmaa laatiessa. Kotoutumislain 17§ varmistaa, että kotoutumissuunnitelmassa sisältyvät toimenpiteet ja palvelut ovat aktiivisesti tarjolla maahanmuuttaneelle ja ovat hänen käytettävissään. Lakimuutoksessa ELY-keskuksen on sovittava kunnan osoittamisesta kunnan kanssa. (L25.11.2022/936.) Hyvinvointialue ja kunta voivat itse tarjota nuorille edellä mainittuja tukitoimenpiteitä omana toimintanaan tai ostaa palveluita ulkopuoliselta palveluntuottajalta (Kotoutuminen 2021 b).

Alaikäisen kotoutumissuunnitelmassa sovitaan nuoren kotoutumisen tavoitteista sekä kotoutumista edistävästä palveluista ja toimenpiteistä, joihin hänet ohjataan. Suunnitelmassa otetaan huomioon nuoren toiveet, elämäntilanne, osaaminen sekä työ- ja koulutushistoria. Kunnan vastuulla on järjestää ilman huoltajaa

maassa olevalle nuorelle palveluja yksilöllisten tarpeiden mukaan esimerkiksi nuoris-, kulttuuri-, vapaa-aika- ja liikuntapalvelut. Hyvinvointialueen ja kunnan tulisi yhteensovittaa nuorelle tarjottavia palveluita, jotta eri viranomaisten vastuut tuen järjestämisessä olisi selkeät. Jatkossa ilman huoltajaa maahan tullut nuori ei menetä oikeuttaan kotoutumislain mukaisiin palveluihin, jos hän saa Suomen kansalaisuuden. (Eduskunta 276/2022.)

6.1 YEE- hanke

Kotoutumislain mukaisiin tukitoimenpiteisiin oikeutettujen sekä lastensuojelun jälkihuollon piirissä olevien nuorten oikeuksia ja yhdenvertaisen kohtelun toteutumista tuetaan Yhdessä aikuisuuteen – elämässä eteenpäin (YEE)-hankkeessa. Hankkeelle on myönnetty Euroopan sosiaalirahaston osallisuuden edistämisen ja köyhyyden torjunnan rahoitusta Sosiaali- ja terveysministeriön toimesta. (THL 2022.)

YEE-hankkeen tavoitteisiin lukeutuu esimerkiksi nuorten yhdenvertaisuuden ja oikeuksien toteutumisen lisäksi, integroitujen palvelu- ja toimintamallien kehittämisen vastaten nuorten tarpeisiin sekä monialaisen yhteistoiminnan vahvistaminen. Monialaisen yhteistoiminnan vahvistamiseen sisältyy uudenlaisen kehittämisen, oppimisen ja vaikuttamisen verkostojen ja toimintamallien luominen kansalliseen ja paikalliseen toimintaan sekä niiden pohjalta, toiminnan vakiinnuttaminen jälkihuollon rakennemuutoksen edistymisen tueksi. (THL 2022.)

6.2 Ikkuna aikuistumiseen

Osana YEE- hanketta on julkaistu raportti ”*Ikkuna aikuistumiseen – Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten tuesta ja palveluista*” (2022). Raportin ovat toimittaneet Tanja Hirschovits-Gerz, Niina Weckroth ja Tarja Heino. Raportissa on tehty selvitystä tuesta ja palveluista, jotka on kohdistettu lastensuojelun jälkihuollon piiriin kuuluville ja Suomesta turvapaikkaa hake-

ville aikuistuville nuorille. Julkaisun mukaan, nuorille kohdistettujen tukipalveluiden tehtävänä on auttaa nuorta taloudellisissa ja arjenhallinnallisissa asioissa sekä asumisessa. Tukipalvelut tukevat nuorta opintojen suorittamisessa sekä työelämään siirtymisessä. Raportissa tuodaan esiin myös palvelujärjestelmään liittyviä haasteita, kuten päihde- ja mielenterveyspalveluiden vähäinen saatavuus, traumasivun riittämättömyys sekä puutteet työntekijöiden traumaosaamisessa. Lisäksi haasteena nähtiin kuntien ja alueiden väliset erot palveluiden organisoinnissa sekä niiden käytännön toteuttamisessa. (Hirschovits-Gerz ym. 2022.)

7 ILMAN HUOLTAJAA MAAHAN TULLEEN NUOREN TALOUDELLI- NEN TUKI

Merkittävä osa alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleista nuorista tarvitsevat vielä täysi-ikäisinä erityisesti tukea asumisen, koulutuskulkujen sekä talouden- ja arjenhallinnan osa-alueilla (Hirschovits-Gerz ym. 2022, 4).

Kaikki Suomessa vakinaisesti asuvat henkilöt ovat oikeutettuja sosiaaliturvaetuuksiin, jotka takaavat toimeentulon elämän haastavissa tilanteissa. Maahanmuuttaneilla on kantaväestöä suurempi perusturvan käyttö, mikä johtuu ensisijaisesti heikosta työmarkkina-asemasta. Tarve työttömyysturvalle, asumistuelle ja perustoimeentulolle vähenee mitä pidempään he ovat olleet Suomessa. Toimeentulon turvaaminen auttaa maahanmuuttaneita kotoutumaan. (Valtioneuvosto 2020.)

Ilman huoltajaa maahan muuttaneet nuoret voivat hakea taloudellista tukea Kelalta. Nuoret voivat ilmoittautua TE-palveluihin työttömäksi työnhakijaksi, jolloin TE-palvelut antaa Kelalle työvoimapolitiittisen lausunnon. TE-palvelut määrittävät sen, voiko hakijalle maksaa työttömyysetuutta. Ilmoittautumisen jälkeen nuori voi hakea työttömyyskorvausta Kelasta. (Kela 2022 a.) Työttömyysetuuden saaminen edellyttää esimerkiksi sitä, että nuori osallistuu TE-toimiston tarjoamiin työllistymistä ja kotoutumista edistäviin palveluihin (Jauhiainen & Raivonen 2020, 17).

TE-palvelut ovat uudistaneet asiakaspalvelumalliaan ja uudistus on astunut voimaan 2.5.2022. Uuden asiakaspalvelumallin mukaan ilman huoltajaa maahan muuttanut nuori, joka on ilmoittautunut TE-palveluihin työttömäksi työnhakijaksi, tulee pääsääntöisesti hakea kuukausittain neljää hänelle sopivaa työpaikkaa. Kuitenkin hakijoiden mahdollisuudet hakea töitä arvioidaan yksilöllisesti ja yhteistyössä asiakkaan kanssa. Työnhakuvelvollisuus tarkoittaa sitä, että nuoren työllistymissuunnitelmaan kirjataan kuukausittainen työnhakuvelvollisuus ja näiden haettavien paikkojen määrä. Työllistymissuunnitelmaan otetaan kuitenkin huomi-

oon nuoren henkilökohtainen työnhakutilanne. Nuori ilmoittaa kuukauden jaksossa työnhakuvelvoitteen täyttämisestä työllistymis- tai kotoutumissuunnitelmassa. Jos suunnitelmaa tehdään esimerkiksi kolmeksi kuukaudeksi, suunnitelmaan kirjataan kolme tehtävää, joissa jokaisessa on pääsääntöisesti neljä työnhakuvelvoitetta. (TE-palvelut 2023.)

Nuori voi myös saada opintotukea, mikäli hän opiskelee päätoimisesti ja opintojen kesto on vähintään kaksi kuukautta. Opintotuen saaminen edellyttää myös sitä, että nuori edistyy opinnoissaan riittävästi. (Kela 2022 b.) Näiden sosiaalietuuksien lisäksi, nuori voi saada yleistä asumistukea ja toimeentulotukea. Perustoimeentulotuki kattaa välttämättömät elämiseen kuuluvat menot, kuten ruoan ja vaatteet. Perustoimeentulotuki on kiinteä summa, johon kuuluu ruoan ja vaatteiden menojen lisäksi myös esimerkiksi harrastus- ja virkistystoiminnan menot. (Kela 2023.)

8 KOTOUTUMISTA TUKEVAT PALVELUT VAASASSA

Kotoutumislain mukaisesti, kunnilla on velvollisuus vastata kotoutumisen edistämisestä, kehittämisestä ja seurannasta, sekä huolehtia palveluiden soveltuvuudesta maahanmuuttaneille. Kuntien on huolehdittava, että kunnassa on tarpeisiin nähden riittävästi kotoutumislain mukaisia toimenpiteitä sekä palveluja. (Kotoutuminen 2021 c.) Vaasassa Kotouttamispalveluiden lisäksi, alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kotoutumista edistetään Vaasan kaupungin ja Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän tarjoamissa palveluissa.

Kunnan tarjoamista palveluista säädetään esimerkiksi kuntalaissa. Kuntalain (10.4.2015/410) mukaan kunnan yhtenä tehtävänä on luoda asukkailleen edellytykset osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien toteutumiselle. Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. (L10.4.2015/410.) Kunnan lakisääteisiin tehtäviin kuuluu koulutuksen ja varhaiskasvatuksen sekä kulttuuri-, nuoriso-, kirjasto- ja liikuntapalveluiden järjestäminen (Valtiovarainministeriö 2023). Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu kunnilta siirtyi sote-uudistuksen toimesta hyvinvointialueille (Soteuudistus 2022).

8.1 Koulutus

Koulutus on tärkeässä roolissa henkilön kotoutumisessa. Vaasan kaupunki järjestää kaikenikäisille maahanmuuttaneille henkilöille koulutusta sekä suomen tai ruotsin kielen opetusta tukien samalla heidän oman äidinkieltänsä ja kulttuuri-identiteettinsä säilyttämistä. Maahanmuuttaneen ikä määrittää, mihin koulutukseen maahan hänet ohjataan. Kaikilla koulutusasteilla maahanmuuttaneen on mahdollista aloittaa opintonsa valmistavassa opetuksessa. (Vaasa 2019.)

Kotoutumiskoulutusta järjestetään oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttaneille aikuisille. Kotoutumiskoulutuksen tehtävänä on kielenoppimisen lisäksi, edistää yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien valmiuksien kehittämistä sekä

tukea opiskelijan työllistymistä ja siirtymistä jatkokoulutukseen Opiskelijat ohjataan oikealle koulutuspolulle alkukartoituksen perusteella. Koulutukseen ja alkukartoitukseen hakeminen tapahtuu TE-toimiston kautta. (Vaasan kaupunki 2019; Opetushallitus 2023.)

8.2 Nuorisopalvelut

Nuorisotyö- ja politiikka kuuluvat kunnan järjestämisvastuisiin. Nuorisolaki (1285/2016), jota sovelletaan alle 29- vuotiaisiin henkilöihin, säättää nuorisotyön ja - toiminnan edistämisestä sekä nuorisopolitiikasta. Lain tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Nuorten kasvun, itsenäistymisen ja yhteisöllisyyden tukeminen ja niihin liittyvien tietojen ja taitojen opettaminen ovat avainasemassa. Lain tavoitteisiin kuuluu myös nuorten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen. (L1285/2016.) Vaasassa nuorten äänen kuuluviin tuo nuorisovaltuusto, joka ottaa kantaa ajankohtaisiin asioihin ja tekee aloitteita sekä kannanottoja (Vaasa 2023 b).

Vaasan kaupunki ja Pohjanmaan hyvinvointialue tarjoavat erilaisia palveluita nuorille Vaasassa. Vaasassa toimii etsivä nuorisotyö, joka on tarkoitettu 15–29-vuotiaille vaasalaisille nuorille, jotka kaipaavat tukea arkisten asioiden hoitamisessa sekä tulevaisuuden suunnittelussa. (Vaasan kaupunki 2023, c.) Nuorten tieto- ja neuvontapalvelu Reimarin palvelut on kohdistettu kaikille alle 29- vuotiaille vaasalaisille nuorille. Reimarissa tarjotaan tietoa, ohjausta ja neuvontaa erilaisissa nuoren elämään liittyvissä kysymyksissä ja tilanteissa. Työn tavoitteena on nuorten hyvinvoinnin edistäminen. (Vaasa 2023 d.)

8.3 Sosiaali- ja terveystalvet

Sosiaalityö on asiantuntijatyötä, jonka perustana ovat ihmisoikeudet ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus. Sosiaalihuoltolaki säättää sosiaalityötä, minkä tavoitteena on ehkäistä, vähentää ja poistaa sosiaalisia ongelmia. Sosiaalityötä tehdään

yksilöiden, perheiden, yhteisöjen ja rakenteiden tasolla, eli myös maahanmuuttaneiden parissa. Sosiaalihuoltolaille ja vahvalla sosiaalityöllä voidaan varmistaa, että kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat henkilöt saavat tarvitsemansa avun ja tuen. Yleensä sosiaalityöstä hyötyvillä asiakkailla on avun ja tuen tarvetta liittyen esimerkiksi työllistymiseen, kouluttautumiseen, toimeentuloon, kuntoutumiseen sekä osallistumisen ja hyvinvoinnin edistämiseen. (STM 2023 a.) Sosiaalityöllä voidaan lieventää elämäntilanteeseen liittyviä vaikeuksia.

Sosiaalihuoltolain 11§:n mukaan sosiaalipalveluihin kuuluu esimerkiksi tuki jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen, asumisen ja taloudellisen tuen auttamisessa sekä sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemistä ja osallisuuden edistämistä (L30.12.2014/1301). Ilman huoltajaa tulleet nuoret ovat oikeutettuja saamaan tukea juuri näihin asioihin liittyen, jotta heidän kotoutumistaan voidaan tukea.

Sosiaalihuoltopalvelujen lisäksi nuorilla on oikeus terveyspalveluihin. Terveyspalvelut jaetaan perusterveydenhuoltoon ja erikoissairaanhoidon. Hyvinvointialue järjestää perusterveydenhuollon palveluita, joilla tarkoitetaan väestön terveyden tilan seurantaa, terveyden edistämistä ja erilaisia terveyspalveluita. Perusterveydenhuollon palveluita ovat esimerkiksi neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut, perustason mielenterveys- ja päihdehoito sekä kuntoutus. Erikoissairaanhoidon palvelut taas pääosin järjestetään sairaaloissa ja niiden poliklinikoilla. (STM 2023 b.)

8.4 Päihde- ja mielenterveyspalvelut

Pohjanmaan hyvinvointialue järjestää nuorille mielenterveys- ja päihdepalveluja. Hyvinvointialueen alaisuudessa toimivat muun muassa nuorisoasema Klaara ja psykososiaalinen keskus. Klaara tarjoaa elämänhallinnan tukemiseen ja mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusongelmien ennaltaehkäisyyn ja hoitoon keskittyviä palveluita 13–24-vuotiaille. (Pohjanmaan hyvinvointialue 2023 a.) Psykososiaalisen keskuksen tarjoamat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut on tarkoitettu 25-vuotta täyttäneille henkilöille, jotka tarvitsevat tukea ja apua mielenterveyteen,

päihteiden käyttöön ja erilaisiin riippuvuuksiin kuten pelaamiseen liittyvissä ongelmissa (Pohjanmaan hyvinvointialue 2023 b).

8.5 Welcome Office & Welcome Steps- hanke

Vaasassa kotoutumisen tukemiseksi toimii Welcome Office -palvelu, jonka toiminta on alkanut hankkeena vuonna 2012. Welcome Office on maksuton tieto- ja neuvontapiste, joka tarjoaa tietoa muun muassa maahanmuuttoon, suomalaiseen yhteiskuntaan, julkisiin palveluihin ja kielikursseihin liittyvissä asioissa. (Vaasa 2023 e.) Työ- ja elinkeinoministeri (TEM) ja Vaasan kaupungin työllistämispalvelut rahoittavat maahanmuuttaneiden ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämishanketta Welcome Steps:iä. Hankkeen tavoitteena on edistää maahanmuuttaneiden kotoutumista ja asettautumista Vaasaan yhteistyöverkoston kanssa sekä kehittää Welcome Officen tarjoamien ohjaus- ja neuvontapalveluiden digitaalista saavutettavuutta. (Vaasa 2023 f.)

8.6 Ehjä Ry

Erityishuoltojärjestöjen liitto, eli Ehjä ry on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka perustettiin vuonna 1983. Ehjä ry:n toiminnan tavoitteena on ehkäistä lasten, nuorten ja nuorten aikuisten sosiaalista syrjäytymistä. Ehjän työ painottuu esimerkiksi lastensuojelun jälkihuoltoon ja maahanmuuttotäustaisten nuorten tukitoimintaan. Näiden töiden lisäksi Ehjä tekee perhetyötä sekä vapaaehtoista ja ammatillista tukihenkilötyötä. Ehjän toiminta pyörii ympäri Suomea. Pohjanmaalla Ehjällä on toimipiste Vaasassa sekä Pietarsaaressa. (Ehjä ry 2023 a.)

Ehjän palvelut ovat laajat ja niitä voi hyödyntää myös ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret. Yksi monesta Ehjän palveluista on maahanmuuttotäustaisten nuorten avoin tukitoiminta. Toiminnan tavoitteena on auttaa edistää maahanmuuttotäustaisten nuorten integroitumista yhteiskuntaan antamalla heille tavoitteellista sosiaaliohjausta. Lisäksi toiminnan tavoitteena on vahvistaa nuoren sosiaalisia ver-

kostoja. (Ehjä ry 2023 b.) Nuorten tuettu asuminen on myös toinen Ehjän tarjoamista palveluista, jossa annetaan yksinasuville 16–29-vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille tukea itsenäiseen asumiseen. Tuetun asumisen toiminnan tavoitteena on tukea nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa ja toimintakykyä, tarjota psykososiaalista tukea sekä auttaa nuorta integroitumaan yhteiskuntaan. (Ehjä ry 2023 c.)

9 PERHEENYHDISTÄMINEN

Perheenyhdistäminen on prosessi, jossa Suomessa asuva henkilö hakee perheenjäsenilleen oleskelulupaa (Fingerroos, Tapaninen & Tiilikainen 2016, 7). Monen ilman huoltajaa maahan tulleen lapsen ja nuoren toive on saada hänen perheenjäsenensä takaisin yhteen (Fingerroos ym. 4; Kuusisto-Arponen 2016, 105).

Perheenyhdistämistä koskevia ehtoja kiristettiin vuonna 2010 ulkomaalaislakiin (301/2004) tehtyjen muutosten myötä. Perheenyhdistämisen hakuprosessi edellyttää sitä, että ulkomailla oleskelevat perheenjäsenet hakeutuvat itsenäisesti Suomen lähetystöön perhesiteiden selvittämistä varten. Tilanteissa, jossa lähin lähetystö sijaitsee muualla kuin ulkomailla oleskelevien perheenjäsenien kotimaassa, heidän tulee hakeutua kotimaan toimivaltaan kuuluvaan lähetystöön. Matka näihin lähetystöön voi olla monelle perheenyhdistämistä hakeville pitkä ja vaarallinen. Lisäksi perheenyhdistämistä varten lähetystöissä edellytetään asiaan kuuluvat matka-asiakirjat hakuprosessin käynnistämistä varten. Perheenyhdistämisen tapausten käsittely voi venyä, jos käsittelyn tarvittavat asiakirjat puuttuvat. Hakijoille voidaan järjestää haastattelut ja DNA-testaus, mikäli heillä ei ole esittää vaadittuja asiakirjoja. (TEM 2014, 23.)

Ilman huoltajaa maahan muuttaneiden nuorten perheenjäsenet voivat hakea perheenyhdistämistä sen perusteella, että nuorella on Suomessa oleskelulupa (Migri 2020). Perheenyhdistämisen prosessi tulee tehdä kolmen kuukauden aikana siitä päivästä lähtien, kun ilman huoltajaa maahan tullut nuori on saanut tiedon hänelle myönnetystä myönteisestä oleskelulupapäätöksestä, jotta häneltä ei vaadittaisi toimeentuloedellytystä. (Migri 2016.)

Kolmen kuukauden aikaraja ei päde, jos ilman huoltajaa maahan muuttaneen nuoren perheenjäsen ei pääse jättämään hakemustaan kolmen kuukauden aikana Suomen viranomaisista johtuvasta syystä. Perheenjäsenten tulee kuitenkin jättää hakemuksensa mahdollisimman pian. Kun hakemuksen jättää kolmen kuukauden

jälkeen määrääjasta viranomaisista johtumattomista syistä, hakijoilla on toimeentuloedellytys. Toimeentuloedellytys tarkoittaa sitä, että ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren perheenjäsenillä on oltava turvattu toimeentulo. Perheeltä edellytetään omia tuloja sen verran, että heidän ei tarvitse elää Suomessa tukien varassa. (Migri 2016.)

10 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tutkimusotteena on käytetty laadullista tutkimusta. Laadullinen tutkimus voidaan kuvata prosessina, jonka etenemisen vaiheet eivät ole välttämättä etukäteen jäsenneltävissä selkeisiin vaiheisiin, vaan tutkimustehtävään ja tai aineistonkeruuseen liittyvät ratkaisut saattavat muotoutua vähitellen tutkimuksen edetessä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse pyrkii tavoittamaan tutkittavien näkemyksen tutkittavana olevasta asiasta ja ilmiöstä tai ymmärtämään ihmisen toimintaa tietyssä ympäristössä. (Kiviniemi 2007, 70.) Laadullinen tutkimus koettiin tutkimuksen kannalta sopivaksi tutkimusotteeksi, sillä tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista tukea alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tullut nuori saa kotoutumisensa tueksi, ja onko kotoutumista edistävissä palveluissa kehittämistarpeita työntekijöiden näkökulmasta.

10.1 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin haastattelua. Haastattelumenetelmä, jota aineiston keräämisessä käytettiin, oli teemahaastattelu. Teemahaastattelun tarkoituksena on edetä tiettyjen etukäteen valittujen teemojen, ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten johdolla. Teemahaastattelussa voidaan tarkentaa ja syventää kysymyksiä haastateltavien vastausten perusteella sekä haastattelun pyrkimyksenä on löytää merkittäviä vastauksia tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.) Teemat, joiden ympärille haastatellut muotoutuivat ovat: alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret, kotoutumisen edistäminen ja kotoutuminen.

Teemahaastattelu koettiin tutkimuksen kannalta hyväksi aineistonkeruumenetelmäksi, sillä sen avulla pyritään saamaan käsitys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, jossa on mukana ihminen ja hänen toimintansa (Kananen 2017, 90). Tässä tutkimuksessa haluttiin tuoda esiin työntekijöiden mielipiteet ja näkemykset siitä, millaista tukea alaikäisille ilman huoltajaa maahan tullee nuorille tarjotaan sekä

onko työntekijöiden mielestä kotoutumista edistävissä palveluissa kehittämistarpeita tämän kohderyhmän kohdalla.

Tutkimuksessa haastateltiin kuutta Kotouttamispalveluiden työntekijää. Työntekijöille jaettiin ennen haastatteluja saatekirje, jossa oli tietoa tutkimuksesta, sen tavoitteesta sekä saatekirjeessä esiteltiin kolme tutkimuksen alakysymystä, jotka tultiin esittämään kaikille haastateltaville. Haastatteluihin oli sisällytetty kolmen alakysymyksen lisäksi tukikysymyksiä, jotta saataisiin mahdollisimman monipuolinen käsitys tutkittavasta ilmiöstä. Haastattelut nauhoitettiin, ja nauhoituksen jälkeen, aineisto muutettiin kirjalliseen muotoon, eli litteroitiin. Aineisto litteroitiin yleiskielelle, eli teksti on muunnettu kirjakielelle poistaen murre- ja puhekielen ilmaiset (Kananen 2017, 135).

10.2 Aineiston analyysi

Litteroitu aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti, eli aineistosta itsestään etsitään ratkaisua tutkimuskysymykseen. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi valikoitui analyysimenetelmäksi. Aineistolähtöistä sisällönanalyysia voidaan kuvata prosessina, joka jaetaan kolmeen osaan. Ensimmäinen osassa, aineisto pelkistetään, jonka jälkeen se ryhmitellään. Viimeisenä vaiheena aineistosta luodaan teoreettisia käsitteitä. Aineiston pelkistämisessä eli redusoinnissa, analysoitava informaatio, eli tässä tutkimuksessa haastattelu, on litteroitu ja aineistosta on karsittu tutkimuksen kannalta kaikki epäolennainen pois. Pelkistämisvaiheessa etsitään tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja. (Tuomi & Sarajärvi 2018,122–123.)

Aineiston ryhmittelyssä eli klusteroinnissa, alkuperäisilmaukset käydään läpi, ja etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia ilmaisevia käsitteitä. Käsitteet, jotka kuvaavat samaa ilmiötä, ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi, jolloin alaluokat syntyvät. Luokittelussa luokitteluyksikkönä voidaan käyttää tutkittavan ilmiöön kuuluvaa ominaisuutta, käsitystä tai piirrettä. Luokittelun tarkoituksena on tiivistää aineistoa siten, että aineiston yksittäiset tekijät sisällytetään ylempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018,124.) Litteroidusta ja tiivistetystä aineistosta etsittiin

haastatteluissa esitettyjen kysymysten avulla kunkin kysymyksen alle sopivia vastauksia.

Viimeisenä vaiheena aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on aineiston käsitteellistäminen eli abstrahointi. Aineiston käsitteellistämässä erotetaan tutkimusten kannalta merkittävä tieto ja valikoidun tiedon pohjalta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämässä edetään siis alkuperäisen datan käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin sekä johtopäätöksiin. Tässä vaiheessa luokittelu jatkuu niin pitkään, kuin vain se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. Käsitteellistämisen myötä, tutkija rakentaa muodostamiensa käsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125;127.) Tutkimuksessa esitettyjen kysymysten avulla muotoilimme tutkimuksen pääluokat. Tutkimuskysymyksiin annettujen vastausten perusteella muodostuivat tutkimuksen alaluokat. Havainnollistavat esimerkit löytyvät opinnäytetyön sivuilta 38,40 ja 45.

10.3 Tutkimuksen luotettavuus & uskottavuus

Aaltio ja Puusa (2020), mukaan laadullisen tutkimuksen perinteinen luotettavuuden arviointi perustuu realistiseen luotettavuuskäsitykseen, eli ajatukseen siitä miten validisti tutkimus onnistuu kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus ei ole ilmaistavissa objektiivisen ja määrällisen mittarin mukaisena arviona, vaan tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan tutkimuksessa käytettyjen laadullisten menetelmien mukaan.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvää pohdintaa voi kiteyttää kolmeen käsitteeseen, jotka ovat uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, miten esimerkiksi tutkimuksen kohteena olevat henkilöt ja kollegat hyväksyvät tutkimuksen tulokset tosiksi ja luottavat siihen, että tutkimuksen aineisto on kerätty asianmukaisesti ja analysoitu huolellisesti. (Aaltio & Puusa 2020.)

Laadullisen tutkimuksen uskottavuutta lisää se, että tutkija pyrkii tutkimuksen aikana tunnistamaan subjektiivisuuttaan sekä sellaisia arvoja, joilla on merkitystä tutkimuksen kulun ja lopputulosten kannalta. (Juuti & Puusa 2020.) Tutkimusta tehdessä oli tutkijoina tiedostettu oma subjektiivisuus tutkimuksen kulussa. Tutkimuksessa esitettäviä kysymyksiä pyrittiin miettimään mahdollisimman objektiivisesta näkökulmasta. Haastattelutilanteissa tavoitteena oli pysyä mahdollisimman neutraalina, ja olla ottamatta kantaa haastateltavien vastauksiin, jotta haastateltua ei johdettaisi tiettyyn suuntaan.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija vakuuttaa uskottavin perusteluin lukijan siitä, että tutkija on kyennyt valitsemaan ja käyttämään perusteltuja ja oikeanlaisia lähestymistapoja sekä menetelmiä ratkaistakseen tutkimusongelman ja toteuttaakseen tutkimuksen. Tämä vaatimus kohdistetaan tutkimuksessa jokaiseen tutkimusvaiheeseen. (Juuti & Puusa 2020.) Tutkimusprosessin aikana, tutkimuksessa käytettävät menetelmät on mietitty siten, miten ne parhaiten vastaavat tutkimuskysymyksiin, ja tutkimusongelma saadaan ratkaistuksi.

10.4 Tutkimuksen eettisyys

Laadukkaan ja luotettavan tutkimuksen toteuttamiseksi, tutkimuksen teossa on huomioitu opetus- ja kulttuuriministeriön asettama tutkimuseettisen neuvottelukunnan 2012 laatima *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*, eli HTK-ohje. Ammattikorkeakoulut Suomessa ovat sitoutuneet noudattamaan HTK-ohjetta. Ohjeessa määritellään, mitä hyvä tieteellinen käytäntö pitää sisällään. (Arene 2020.) HTK-ohjeen mukaisesti, tutkimukselle on hankittu tarvittavat tutkimusluvut ja muiden tutkijoiden julkaisemiin tutkimuksiin on viitattu asianmukaisella tavalla sekä valmis tutkimus on kaikille avoin, ja luettavissa Theseus-verkkopalvelussa. (TENK 2012.)

HTK-ohjeistuksen lisäksi, tutkimuksessa on huomioitu tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisema ohje *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisistä periaatteista ja ihmistieteiden eettisestä ennakkoarvioinnista Suomessa* (2019). Eettisten periaatteiden mukaisesti, tutkimuksessa on kunnioitettu haastateltavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. Tutkimus on toteutettu niin, että siitä ei aiheudu tutkittavina oleville ihmisille tai yhteisölle merkittäviä haittoja, riskejä tai vahinkoja. (TENK 2019.)

Haastattelut toteutettiin haastateltavien ehdoilla ja haastattelu oli mahdollista keskeyttää milloin vain. Haastattelut olivat haastateltaville täysin vapaaehtoisia. Haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi, tutkimuksessa ei kerätty heihin liittyvää henkilökohtaista tietoa. Lisäksi haastatteluista kerätyt äänitallenteet tuhottiin aineiston analyysin jälkeen.

10.5 Aikaisemmat tutkimukset

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten kotoutumisen edistämisestä löytyi jonkin verran aikaisempaa tutkimustietoa. Aihetta on tutkittu esimerkiksi erilaisista kotoutumisen kannalta merkityksellisistä näkökulmista. Eveliina Sampakoski (2017) on tehnyt Hämeen ammattikorkeakoulussa ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön, jonka aiheena on ”*Alaikäisinä ilman huoltajaa tulleet turvapaikanhakijataustaiset nuoret kotoutumispalveluiden asiakkaana*”. Työ on löydettävissä Theseus -tietokannassa. Tutkimuksessa on selvitetty alaikäisinä ilman huoltajaa tulleiden turvapaikanhakijataustaisten nuorten palvelutarpeet kotoutumisajalla sekä kotoutumista edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä.

Tutkimuksen mukaan, kotoutumista edistäviksi tekijöiksi todettiin nuorten oikea-asteinen koulutus, oleskeluluvan jatkuvuus, läheiset ihmissuhteet, riittävä matkailan kynnyksen ohjaus ja neuvonta sekä psykososiaalinen tuki. Vaikeuttaviksi tekijöiksi taas havaittiin oleskeluluvan määräaikaaisuus, huoli perheestä, koulutuksen puute, sosiaalisten suhteiden pinnallisuus ja yksinäisyys sekä traumaattiset kokemukset. (Sampakoski 2017, 54.)

Kotoutumiseen liittyviä haasteita on tutkinut Sara Kupari (2018) opinnäytetyöllään *”Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kotoutumisen haasteet.”* Opinnäytetyö on kuvaile kirjallisuuskatsaus, ja se on löydettävissä Theseus -tietokannassa. Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että merkittävimpiä haasteita, joita yksintulleet alaikäiset kokevat kotoutumisvaiheessa, ovat mielenterveyden haasteet, kotoutumiseen liittyvä stressi sekä sosiaalisen verkoston puutteet. Opinnäytetyössä nostetaan esiin, että yksintulleiden turvapaikanhakijoiden palveluita ja tukitoimia suunniteltaessa olisi otettava huomioon heidän erityistarpeensa sekä haasteet, joita kotoutumiseen liittyy.

11 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseen vastasi kuusi Kotouttamispalveluiden työntekijää. Tutkimuksessa ei kerätty haastateltavien tai muiden yksityishenkilöiden nimiä tai muutenkaan henkilökohtaista tietoa. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole keskittyä yksittäisten haastateltavien tai asiakkaiden asioihin, vaan saada laajempi käsitys siitä, millaista tukea alaikäisille ilman huoltajaa maahan tulleille nuorille tarjotaan, ja onko kotoutumista edistävissä palveluissa kehittämistarpeita.

Haastatteluja varten oli laadittu yhteensä kymmenen avointa kysymystä. Haastattelun päätteeksi, haastateltavilla oli vielä mahdollisuus esittää loppukommentteja aiheeseen liittyen. Jokaista haastateltiin yhden kerran.

11.1 Palvelut kotoutumisen tukena

Haastattelussa kysyttiin, mitä kotoutumista edistäviä palveluja on tarjolla ilman huoltajaa maahan tulleille nuorille. Haastateltavien vastauksissa korostuivat Kotouttamispalvelut, Erityishuoltojärjestöjen liitto Ehjä Ry sekä aikuisten sosiaalityö kotoutumista tukevinä palveluina. Muita palveluita, joita haastateltavat nostivat esiin, olivat julkiset työ- ja elinkeinopalvelut eli TE-palvelut, Kriisikeskus Valo, nuorisosema Klaara, mielenterveys- ja riippuvuuskeskus Horisontti, nuorisotoimi, nuorten tieto- ja neuvontapalvelu Reimari, oppilaitokset, terveyspalvelut, erikoissairaanhoito, Kelan kuntoutuspalvelut, tieto-, neuvonta ja ohjauspalvelu Welcome Office sekä maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämishanke Welcome Steps.

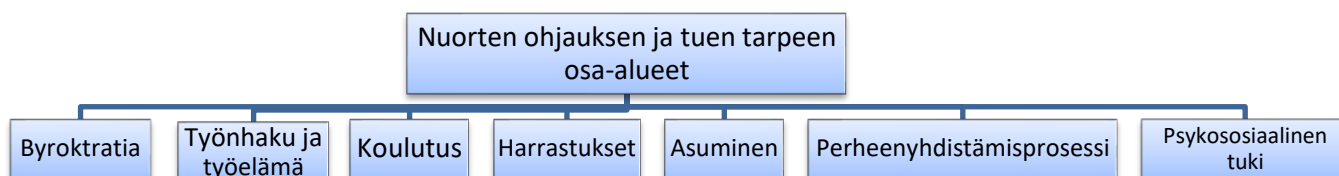
“Kun asiakas on tullut yksin alaikäisenä, hänelle tulee automaattisesti sosiaalityöntekijä. Sosiaalityö ostaa heille vielä ohjaajan Ehjä ry:stä, eli nuoret saavat ohjaajan Ehjältä.”

“Kaikki kunnassa olevat palvelut edistävät myös kotoutumista. Keskitetysti täällä meillä Kotouttamispalveluissa ovat asiakkaan asiat, mutta sitten on sitä verkostoa ympärillä.”

11.2 Nuorten ohjauksen ja tuen tarve

Haastattelussa kysyttiin, missä asioissa työntekijät kokevat nuorten tarvitsevan ohjausta eniten. Useasta vastauksesta ilmeni, että nuoret tarvitsevat tukea ja ohjausta byrokraatiaan liittyvissä asioissa, kuten siinä, mitä etuuksia heille kuuluu, miten niitä haetaan, ja mitä päätökset tarkoittavat. Lisäksi vastausten mukaan, nuoret tarvitsevat tukea ja ohjausta koulutuksiin, harrastuksiin, työnhakuun, työelämään, asumiseen sekä perheenyhdistämiseen liittyvissä asioissa. Myös yhdessä vastauksessa nostettiin esille keskusteluapu, eli nuoret kaipaavat ohjausta siihen, mistä saavat keskusteluapua.

“Moni nuori hakee myös perheenyhdistämisen kautta perhettä, niin siinä prosessissa he tarvitsevat apua ja tukea sekä myös harrastuksen löytämisessä. Mutta eniten korostuvat nämä etuusasiat.”

Kuva 1. Nuorten ohjauksen ja tuen tarpeen osa-alueet

11.3 Nuorten tietämys kotoutumista tukevista palveluista

Haastattelussa kysyttiin, tietävätkö nuoret mitä palveluja heille on tarjolla heidän kotoutumisensa tueksi työntekijöiden kokemuksen perusteella. Vastauksissa ilmeni hajontaa. Osa työntekijöistä ajattelee, että nuoret eivät tiedä, mitä palveluja heille on tarjolla. Osan mielestä nuoret tietävät heille kohdistetuista palveluista. Ja osan mukaan, se riippuu nuoresta. Jotkut nuoret tietävät, mitä palveluja heille on tarjolla ja jotkut eivät. Vastauksissa tuotiin esiin erilaisia näkökulmia.

Vastauksissa tuotiin ilmi, että kotouttamispalveluiden tehtävänä on kertoa nuorille, mitä palveluja kotouttamispalvelut tarjoavat nuorille heidän kotoutumisensa tueksi. Yksi vastaajista kertoi, että kotouttamispalveluissa nuorelle kerrotaan ensimmäisellä tapaamiskerralla Kotouttamispalveluiden työntekijöiden ohjaavan, neuvovan ja tukevan niissä asioissa, mitä nuorelle tulee mieleen.

Yhdessä vastauksessa nostettiin esiin, että vaikka nuorelle kerrotaan palveluista, eivät nuoret silti välttämättä tiedä, millaista palvelua ja apua heille tarjotaan ja mistä he voivat sitä hakea.

“Vaikka he tulevat tänne ja heille tarjotaan palvelua, he eivät tiedä millaisesta palvelusta on kyse ja jos on tarve, niin mistä saadaan apua ja tukea.”

Yhden vastaajan mukaan, nuoret tietävät palveluista, sillä nuorten kesken tieto kulkee ja myös nuorten kanssa tiivisti työtä tekevä taho, kertoo nuorille palveluista.

Nuorten tietämykseen palveluista vaikuttaa myös yhden vastaajan mukaan nuoren oma tausta ja suhtautuminen viranomaisiin.

“Kun kerrotaan, jotkut ottavat vastaan, mutta jotkut eivät luota viranomaisiin. Se riippuu siitä, mistä he ovat tulleet ja mitä he ovat kohdanneet matkalla tänne Suomeen.”

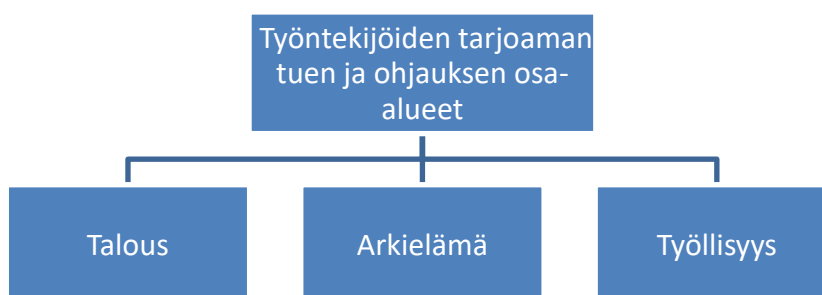
11.4 Kotouttamispalveluiden tarjoama tuki ja ohjaus

Haastateltavilta kysyttiin, millaista työtä alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kanssa tehdään nuoren kotoutumisen edistämiseksi. Vastauksissa nostettiin esiin, että nuorta tuetaan ja ohjataan taloudellisissa asioissa. Nuorta tuetaan ja neuvotaan rahankäytössä, autetaan tekemään etuushakemuksia sekä ymmärtämään Kelan tekemiä päätöksiä. Lisäksi nuorta autetaan arkielämän asioissa, kuten maksamaan laskuja sekä ohjataan ja neuvotaan asumiseen liittyvissä asioissa. Myös parissa vastauksessa nostettiin esiin neuvonnan ja tuen tarjoaminen työllistymiseen liittyvissä asioissa.

”Arkielämään liittyvissä asioissa tehdään töitä. Neuvotaan ja ohjataan etuushakemuksissa, Kelan päätöksissä, harrastusmaksujen maksamisessa ja yksinkertaisissa asioissa, jotka voivat olla heille tuntemattomia.”

Vastauksissa tuli esiin myös työntekijöiden tekemän työn tavoitteellisuus nuoren kotoutumisen edistämiseksi.

”Meidän tavoitteemme, on että nuoret kotoutuvat tänne yhteiskuntaan.”

Kuva 2. Työntekijöiden tarjoaman tuen ohjauksen osa-alueet

11.5 Työntekijöiden näkemys omasta työnkuvasta nuorten parissa

Haastattelussa kysyttiin, tulisiko heidän työnkuvaansa laajentaa tai vaihtoehtoisesti supistaa. Vastauksissa nostettiin esiin eri näkökulmia. Parin vastaajan mukaan, työnkuva tulisi laajentaa. Yhden vastaajan mielestä, työnkuva ei tulisi ainakaan supistaa sekä yhden vastauksen mukaan, työnkuva tulisi rajata.

“Ehkä pitäisi vähän rajata, koska joskus tuntuu siltä, että tekee muiden viranomaisten tehtäviä. Mutta kun ajattelee, asiakkaan oikeuksia ja etuja, se on melkein pakkokin tehdä.”

Yksi vastaajista kertoo, että hänellä on kattava työnkuva nuorten kanssa tehtävässä työssä, ja hänen mukaansa hänen työnkuvaansa ei tulisi laajentaa tai supistaa. Vastaaja lisää, että Kotouttamispalveluiden työntekijöiden lisäksi, nuorella on sosiaalityöntekijä ja Ehjän tuki.

Työnkuvan laajentamisen kannalla olevia vastauksia perusteltiin siten, että nuorilla on paljon tuentarpeita.

“Nuorilla on niin paljon tarpeita, että senkin takia jonkun pitäisi koko ajan olla heidän kanssaan, seisoa rinnalla ja antaa tukea, ohjausta sekä neuvontaa. Eli työnkuva pitäisi laajentaa, eli ei voida sanoa, että pitäisi supistaa. Nuoret tarvitsevat kyllä paljon tukea.”

Yhdestä vastauksesta ilmeni, että työnkuvan laajentaminen tai supistaminen nuoren kohdalla on yksilökohtaista, ja riippuu nuoren palveluntarpeesta.

“Se riippuu niin siitä nuoresta, sillä palveluntarve on yksilöllistä.”

11.6 Nuorten kanssa tehtävän työn vaikutus nuoren kotoutumiseen

Haastattelussa kysyttiin kokevatko työntekijät, että nuorten kanssa tehtävä työ tukee nuoren kotoutumista. Lähes kaikki vastaajat vastasivat, että työ tukee nuoren kotoutumista.

“Kyllä koen, että se tukee. Kaikki oppi, mitä nuori yhteiskunnasta saa, niin se tukee ja edistää nuoren kotoutumista.”

“Tuki ja opastus, mitä meidän palvelussamme annetaan, auttaa nuoria kotoutumaan tähän Suomen kulttuuriin.”

Yhden vastaajan mukaan, työ ei tue kotoutumista ajan riittämättömyyden vuoksi.

“Ensinnäkin se vaatii hirveästi aikaa, ei kukaan pysty kotoutumaan kahdessa tai kolmessa vuodessa.”

11.7 Kehittämisehdotuksia nuorten kotoutumista edistäviin palveluihin

Haastattelussa kysyttiin haastateltavilta, mitä he työntekijöinä kehittäisivät alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kotoutumista edistävissä palveluissa. Muutamassa vastauksessa ehdotettiin nuorille suunnattuja vertaistukiryhmiä, joissa käsiteltäisiin erilaisia nuorten toivomia aiheita. Yhdessä vastauksessa ehdotettiin myös ryhmätoimintaa, jossa nuoret menisivät yhdessä kokeilemaan erilaisia harrastuksia.

“Voitaisiin koota sellainen ryhmä, joka olisi nuorille suunnattu sekä yhdessä mietitään, mitä aiheita nuoret haluavat siellä ryhmässä käsitellä.”

Yksi haastateltavista antaa kehitysidean, jonka mukaan nuoren kotoutumisen pitäisi alkaa alaikäysiköistä. Alaikäysikössä nuorta tulisi valmistella omilleen muuttoon siten, että nuori oppisi tekemään ruoat ja pesemään pyykkinsä itse, sekä suunnittelemaan omaa talouttaan ja maksamaan laskuja. Kun nuori siirtyy Kotouttamispalveluiden piiriin, voi nuorta keskittyä ohjaamaan ja opastamaan perheen yhdistämiseen liittyvissä asioissa, työ- ja elinkeinopalveluissa asioimisessa ja Kelan hakemuksissa.

Yhdessä haastattelussa haastateltava tuo ilmi, että muutto omilleen alaikäisyksiköistä voi tuottaa nuorelle haasteita, sillä hänen on itse oltava vastuussa arjen asi-

oista omilleen muuton jälkeen. Haastateltavan mukaan tulisi kehittää sellainen välijärjestelmä nuorille, jossa nuorille annetaan ensin tehostettua tukea tietyn ajan ja sen jälkeen nuori alkaisi irtaantumaan tehostetun tuen piiristä. Tehostetun tuen tarkoituksena on valmistaa nuorta itsenäiseen elämään.

Yhden vastaajan kehitysidean mukaan, tulisi olla selkeästi määritellyt palvelut nuorille. Palvelujen selkeän määrittelyn myötä, tiedettäisiin mistä nuorelle haetaan apua. Vastaajan mukaan selkeästi määriteltyjen palvelujen lisäksi, olisi kunnilla myös hyvä olla yhteiset käytännöt nuorten kotoutumisen edistämisessä. Nuoren saapuessa esimerkiksi naapurikunnasta, jossa käytännöt poikkeavat ja asiat tehdään eri tavalla, luo vastaajan mukaan vaikeuksia ja aiheuttaa eriarvoisuutta.

“Ajattelen, että jos olisi selkeästi määritellyt palvelut, joita kyseinen kohde-ryhmä tarvitsee, niin se helpottaisi alkuun ainakin. ”

“Mielestäni tulisi tehdä niin, että olisi yhteiset käytännöt kaikissa kunnissa, ettei tule sekaannuksia tai ongelmia, että miksi minä olen saanut näin ja tuo toinen on saanut noin.”

Yksi vastaaja ehdotti työntekijöiden erikoistumista. Vastaajan mukaan, jokaisella työntekijällä olisi omat vastuualueensa, esimerkiksi Kelaan liittyvien asioiden hoitamisesta vastaisi työntekijä x. Mikäli nuoren asiointi liittyy Kelan asioihin, nuori ohjataan työntekijälle, joka on erikoistunut hoitamaan Kelaan liittyvää asiointia.

Kehittämisideoina ehdotettiin myös ystävätoimintaa, eli nuorelle olisi joku ystävä, joka on käynyt saman kotoutumisprosessin itse läpi ja kotoutunut. Lisäksi yhdessä vastauksessa ehdotettiin matalan kynnyksen terveysneuvontaa, sillä vastaajan mukaan nuorilla on usein paljon kysymyksiä terveyteen liittyen.

11.8 Nuoren kotoutumista tukevien palvelujen vahvuudet

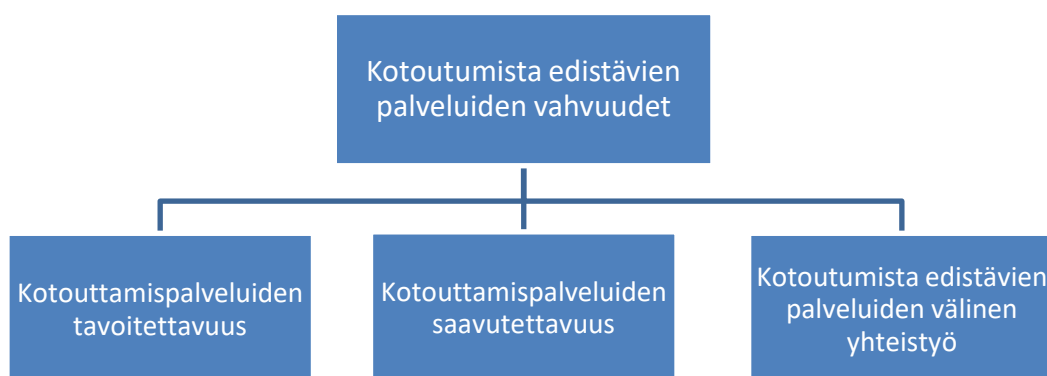
Haastateltavilta kysyttiin, mikä erityisesti heidän mielestään toimii nuoren kotoutumista tukevissa palveluissa. Lähes kaikki haastateltavat toivat esiin vastauksissaan, että työntekijät Kotouttamispalveluissa ovat helposti nuoren tavoitettavissa.

“Me olemme helposti tavoitettavissa, tänne on helppo tulla ja olemme saavutettavissa sekä meillä on erilaiset kanavat. Voit tulla tänne toimipisteesseen, voit soittaa, laittaa viestiä sekä meillä on myös tulkkipäivystys, jonka kautta voi olla yhteydessä.”

Myös vastauksista ilmenee, että kotouttamispalveluissa asiakkaan asioihin reagoidaan nopeasti.

“Me pyrimme, emmekä ainoastaan pyri, vaan me palvelemme todella nopeasti ja otamme kopin varsinkin, kun nuori tulee.”

Myös yhden vastaajan mukaan yhteistyö toimii palveluissa. Vastaajan mukaan nuoret tarvitsevat eri palveluista tukea, ja palveluiden välillä vallitsee tehostettu yhteistyö.

Kuva 3. Kotoutumista edistävien palveluiden vahvuudet

11.9 Muuttuvien tilanteiden vaikutukset nuoren kotoutumiseen

Haastateltavilta kysyttiin, miten he kokevat Kotouttamispalveluiden varautuvan muuttuviin tilanteisiin. Muuttuvalla tilanteella tarkoitettiin esimerkiksi kotoutumislain uudistusta tai uuden työnhakumallin voimaan tulemisen mahdollisia vaikutuksia, mutta vastaajalla oli mahdollisuus kertoa mistä tahansa muuttuvasta tilanteesta.

Vastauksissa nousi erilaisia näkökulmia. Kotoutumislain uudistuksen mukana tulevaa kotoutumisajan lyhentämistä kommentointiin eritavoin. Yksi vastaajista ei ollut huolissaan kotoutumisajan lyhentämisestä.

“Näille nuorille kuuluu jälkihuolto eli sosiaalityö ja Ehjän tuki siihen asti, kun he täyttävät 25 vuotta. Eli kotoutumisajan päätyttyä heillä on vielä Ehjän tuki ja sosiaalityöntekijä, joten heidän kohdallaan en ole huolissani heidän kotoutumisestaan.”

Yhden vastaajan mielestä tulevan lakiuudistuksen mukana tuleva kotoutumisaika ei riitä siihen, että nuoret pystyvät hoitamaan asioitaan itsenäisesti. Vastaajan mukaan myös työnhakuvelvoite nuorille heidän kotoutumisajallaan luo haasteita. Vastaajan mielestä työnhakuvelvoitteen pitäisi tulla voimaan kotoutumisajan jälkeen. Toisaalta vastaaja tuo näkemyksen esiin siitä, että työnhakuvelvoitteen kautta nuori pääsee tutustumaan erilaisiin työpaikkoihin, mutta kielitaidon ja digitaalisen osaamisen ollessa vielä heikolla tasolla, ilmenee siinä haasteita.

Yhden vastaajan mukaan, kotouttamispalvelut pysyvät hyvin muutoksissa mukana, ja työnhakumalli työntekijöille on tullut tutuksi.

11.10 Palveluiden vastaaminen nuorten tarpeisiin

Haastattelussa kysyttiin haastateltavilta, kokevatko he palveluiden vastaavan nuorten tarpeisiin kotoutumisen edistämiseksi. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että palvelut vastaavat nuorten tarpeisiin.

“Niin kauan, kun me onnistumme huolehtimaan siitä, että asiakas pääsee opiskelemaan ja kykenee hoitamaan arjen asioita sekä ymmärtää yhteiskuntaa ja ympäröivää kulttuuria, niin sitä se kotoutuminen on”

“Koen, että Kotouttamispalvelut joustavasti vastaavat nuoren tarpeisiin. Meillä on hyvä yhteistyö Kotouttamispalveluista ulospäinkin.”

Vastauksissa korostuu, että kotouttamispalveluiden osalta nuorten tarpeisiin vastataan. Yhden vastaajan mukaan palvelut eivät tällä hetkellä vastaa nuorten tarpeisiin. Vastaaja lisää, että nuoria on erilaisia ja tarpeita on erilaisia.

“Se on vaikea tehdä sellaista konseptia, että kaikki menisivät tiettyyn kategoriaan.”

11.11 Vapaa sana

Haastattelun lopussa haastateltavilta kysyttiin, oliko heillä vielä lopuksi kommentteja aiheeseen liittyen.

Kommenteissa tuotiin ilmi, että kotoutuminen on laaja käsite, ja työntekijät kotouttamispalvelut oppivat työssään koko ajan uutta. Kommenteissa tuli esiin myös, että toiminnan kehittäminen on tärkeää ja toivottavaa olisi, että kotouttamispalveluiden tekemä työ tehdään näkyväksi muille viranomaisille ja tahoille.

“Ne, jotka haluavat tätä toimintaa kehittää, heille pitäisi antaa kunnallakin täysituki. Tätä toimintaa pitäisi kehittää koko ajan eteenpäin.”

“Se työ mitä kotouttamispalveluissa tehdään, on äärimmäisen tärkeää, mutta miten se työ näkyy muualla, niin en tiedä näkyykö ollenkaan. Ehkä monet eivät

tiedä, mitä me täällä teemme, mutta toivoisin ainakin, että muut ihmiset, viranomaiset ja tahot tietäisivät, mitä kotouttamispalvelut pitävät sisällään ja mitä me täällä teemme.”

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena oli saada vastaukset tutkimusongelmaan. Tutkimusongelma tutkimuksessa oli muotoiltu kysymysmuotoon seuraavasti: millaista tukea alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tullut nuori saa kotoutumisensa tueksi, ja onko kotoutumista edistävissä palveluissa kehittämistarpeita. Tutkimuksen alakysymyksiä olivat kysymykset: mitä kotoutumista edistäviä palveluja on tarjolla ilman huoltajaa maahan tulleeille nuorille? Millaista työtä teet alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kanssa kotoutumisen edistämiseksi? Mitä työntekijänä kehittäisit alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kotoutumista edistävissä palveluissa? Näiden kysymysten lisäksi, haastatteluissa esitettiin tukikysymyksiä (Liite 2) jotta saataisiin mahdollisimman kattava kuva tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimusten tulosten perusteella, haastateltavilla oli yhteneväisiä näkemyksiä esitettyihin kysymyksiin liittyen, mutta myös joidenkin kysymysten kohdalla, hajontaa ilmeni.

Tutkimustuloksista ilmeni, että nuorille on tarjolla erilaisia palveluja heidän kotoutumisensa tueksi. Nuorelle tukea pääsääntöisesti tarjoavat Kotouttamispalvelut, Erityishuoltojärjestöjen liitto Ehjä Ry ja aikuisten sosiaalityö. Lisäksi muita palveluita, jotka tarjoavat nuorille tukea, olivat tulosten mukaan ohjaus- ja neuvontapalvelut, mielenterveyteen erikoistuneet palvelut sekä nuorisopalvelut. Tuloksista saadaan selville, että nuorilla tuen tarve ilmenee byrokratiaan, erityisesti Kela-asiointiin, työelämään, arkielämään ja asumiseen liittyvissä asioissa. Kotouttamispalveluissa työntekijät tukevat, ohjaavat sekä neuvovat nuorta näissä asioissa.

Tutkimuksen tuloksista ilmenee, että työntekijöillä on erilaisia kehittämisideoita kotoutumista edistäviin palveluihin. Muutamassa vastauksessa ehdotettiin vertaistukiryhmien järjestämistä nuorille aiheista, joista nuoret ovat kiinnostuneita. Lisäksi ehdotettiin ystävätoimintaa, joka tarkoittaisi sitä, että nuorelle olisi saatavilla ystävä, joka on käynyt itse kotoutumisprosessin läpi, ja toimii näin ollen tu-

kena nuoren rinnalla edistäen nuoren kotoutumista. Kotoutumisen kannalta tärkeäksi koettiin ja kehittämisideana ehdotettiin nuorten kotoutumisen edistämisen aloittamista alaikäyksiköstä. Alaikäyksiköissä, nuorelle voisi opettaa arkielämän taitoja, ja näin ollen valmistaa nuorta itsenäiseen elämään. Kun nuori muuttaa omilleen, ja siirtyy kotouttamispalveluiden piiriin, olisi nuorella jo hallussa arkielämässä tarvittavia taitoja.

Kotoutumista edistävään järjestelmään kohdistettiin myös kehittämisehdotuksia. Kehittämisehdotuksina tuotiin ilmi työntekijöiden erikoistuminen ja kotoutumista edistävien palvelujen selkeä määrittäminen sekä käytäntöjen yhtenäistäminen kunnissa. Erikoistumisella tarkoitettiin, että jokaisella työntekijällä olisi oma vastuualueensa. Nuori ohjattaisiin esimerkiksi Kelan hakemuksiin ja etuuksiin liittyvän asioinnin merkeissä työntekijälle, joka on koulutautunut hoitamaan Kela-asiointia. Nuorille tarjottavien palvelujen selkeä määrittely, ja kunnissa kotoutumista edistävien käytäntöjen yhtenäistämällä puolestaan voitaisiin ehkäistä eriarvoista kohtelua. Yksi vastaajista ehdotti myös tehostetun tuen mallia, jossa nuorille tarjottaisiin tehostettua tukea tietyn ajan, ja vähitellen nuori alkaa irtaantumaan tuen piiristä sitä mukaan, miten nuori kokee pärjäävänsä.

Työntekijöiltä tuli paljon kehittämisideoita palveluihin, mutta melkein kaikki vastaajat kokivat, että kotoutumista edistävät palvelut vastaavat nuorten tarpeisiin, ja heidän tekemänsä työ tukee nuoren kotoutumista. Tuloksista ilmeni, että nuorille tarjotaan monista palveluista tukea ja Kotouttamispalvelut palveluna ovat helposti nuoren saavutettavissa.

13 POHDINTA

Aihe opinnäytetyöhön valikoitua tutkijoiden kiinnostuksesta kotoutumista edistävään työhön. Tutkimuksen tiimoilta otettiin yhteyttä Vaasan Kotouttamispalveluihin, josta saimme apua tutkittavaan aiheen rajaamiseksi ja myös itse opinnäytetyöprosessissa. Aihe muotoutui lopulliseen muotoon vähitellen prosessin edetessä, mutta alusta alkaen oli päätetty, että tutkimuksessa haluttiin tuoda työntekijöiden näkökulma esiin. Koimme työntekijöiden näkökulman merkittäväksi palveluiden kehittämisen kannalta, sillä työntekijöillä on kokemusta palvelujärjestelmästä sekä kokemusta monen eri nuoren kanssa työskentelystä.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaista tukea nuorille on tarjolla heidän kotoutumisensa tueksi ja onko kotoutumista edistävistä palveluissa kehittämistarpeita. Tutkimusta varten haastateltiin kuutta kotouttamispalveluiden työntekijää, ja haastattelujen avulla pyrittiin saamaan selvyys tutkimusongelmaan ja tuomaan ennen kaikkea työntekijöiden ääni kuuluviin.

Tutkimusprosessiamme auttoi se, että Kotouttamispalveluista aukeni molemmille tutkijoille harjoittelupaikka. Harjoittelun aikana, sai paljon uutta tietoa tutkittavasta aiheesta sekä pääsi seuraamaan, kuinka kotoutumista edistävää työtä tutkittavan kohderyhmän kohdalla käytännössä toteutettiin. Harjoittelujakson aikana rekrytoitiin myös haastateltavat tutkimuksiin. Pitkän harjoittelun aikana työntekijät tulivat tutuiksi, ja oli helppo tehdä yhteistyötä tutkittavien kanssa. Haastattelutilanteet sujuivat haastateltavien kanssa hyvin, mutta tutkijoille tuotti vaikeuksia pysyä mahdollisimman neutraaleina haastattelujen ajan, jotta emme vaikuttaisi tutkittavien vastauksiin, ja tutkimus olisi luotettava.

Haastattelujen kautta haastateltavilta saatiin kattavat vastaukset tutkimuskysymyksiin ja saatiin selvyys, millaista tukea nuorille tarjotaan Vaasassa ja mitä voisi nuorille kohdistetuissa kotoutumista edistävissä palveluissa kehittää. Yhden haastattelun aikana työntekijältä nousi myös jatkotutkimusidea kysyttäessä, että vastaavatko kotoutumista edistävät palvelut nuorten tarpeisiin Vaasassa. Työntekijän

mukaan olisi mielenkiintoista selvittää nuorilta, vastaavatko palvelut nuorten tarpeisiin. Aihetta voidaan tutkia myös muiden palveluntarjoajien näkökulmasta, ja nuorten ääni olisi myös tärkeä saada kuuluviin, sillä heille nämä palvelut suunnataan.

Opinnäytetyön tekemisessä haasteelliseksi osoittautui ajankohtaisen tiedon löytäminen. Opinnäytetyön teon aikana, esimerkiksi sote-uudistus astui voimaan ja muutoksia tehtiin lakiin kotoutumisen edistämisestä. Opinnäytetyötä kirjottaessa, sai olla erityisen tarkkana siinä, että käytetyt lähteet olivat ajan tasalla tuleviin byrokraattisiin muutoksiin nähden. Tämä osaltaan kehitti meidän molempien tiedonhakutaitoja.

13.1 Sosiaalialan kompetenssit

Koko sosionomikoulutuksen ajan, oman osaamisen arvioinnissa on hyödynnetty sosiaalialan kompetensseja. Arene ry:n julkaiseman ”Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren - Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä” (2017) mukaan kompetenssien avulla jäsennetään sosionomin osaamista. Kompetenssikuvaukset on sisällytetty sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmaan ja ne on laadittu yhteistyössä sosiaalialan kouluttajien kanssa. Sosiaalialan osaamista kuvaavat kompetenssit ovat: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen.

13.2 Opinnäytetyö ja kompetenssit

Opinnäytetyöprosessin aikana osaamista kerrytettiin erityisesti tutkimuksellisen ja innovaatio-osaamisen kompetenssin osalta. Tutkimuksellisen ja innovaatio-osaamisen kompetenssiin reflektoiden, opimme toimimaan tutkimus- ja kehittämistyön eettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti sekä tuottamaan tietoa hyvin-

voinnin edistämiseksi. Opinnäytetyöprosessin aikana myös sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisemme vahvistui. Kotoutumisen edistämistä koskeva lainsäädäntö ja sitä koskevat muutokset tulivat erityisen tutuiksi. Myös muihin lakeihin, kuten sosiaalihuolto- ja kuntalakiin tuli perehdyttyä entistä tarkemmin. Harjoittelu Kotouttamispalveluissa opinnäytetyön teon aikana opetti, kuinka kotoutumislaissa säädettyjä toimenpiteitä toteutetaan käytännössä, sekä millainen rooli eri palveluilla on kotoutumisen edistämisessä.

Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan opettavainen. Prosessi sisälsi monia haastavia vaiheita, mutta myös onnistumisen kokemuksia sekä uuden oppimista. Saimme opinnäytetyöprosessiin paljon tukea Kotouttamispalveluiden henkilökunnalta ja olemme kiitollisia saamastamme tuesta. Vaikka opinnäytetyöprosessi venähti suunniteltua pidemmäksi, olemme molemmat tyytyväisiä lopputulokseen ja siihen, että opinnäytetyöprosessi vahvisti meidän ammatillista kasvuamme.

LÄHTEET

Aaltio I. & Puusa A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon. Teoksessa: Puusa A. & Juuti P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus. E-kirja.

Anis M. & Esberger R 2018. Turvaa ja suojelua palveluista ja vertaisista? Lapset pakolaisina ilman vanhempiaan. Teoksessa: Hiitola J., Anis M. & Turtiainen K. (toim.) Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Tampere. Vastapaino Oy.

Arene ry 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 12.1.2023. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>

Arene ry 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren - Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Viitattu 1.2.2023. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf

Björklund K. 2014. ”Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa” Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Siirtolaisuusinstituutti. Turku. Viitattu 12.9.2022. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178256/A-48-ISBN-978-952-5889-73-4-Haluun%20koulutusta%20haluun%20työtä%20ja%20elämän%20Suomesta.pdf?sequence=1>

Eduskunta 2022. Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 276/2022 vp. Helsinki. Viitattu 1.2.2023. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_276+2022.pdf

Ehjä ry 2023, a. Meistä. Viitattu 20.1.2023. <https://www.ehja.fi/meista>

Ehjä ry 2023, b. Toiminta. Viitattu 20.1.2023. <https://www.ehja.fi/toiminta>

Ehjä ry 2023, c. Palvelut. Viitattu 20.1.2023. <https://www.ehja.fi/palvelut>

EMN 2019. Maahanmuutto- ja turvapaikkasanasto 6.0. Suomenkielinen laitos. Viitattu 2.1.2023. https://emn.fi/wp-content/uploads/2022/05/EMN_Glossary_2018_FI_V_6.0_web.pdf

EMN 2022. Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkaraportti – Suomi 2021. Viitattu 10.1.2023. <https://emn.fi/julkaisutyyppi/vuosijulkaisut/>

Fingerroos O., Tapaninen A-M. & Tiilikainen M. 2016. Perheenyhdistäminen – Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi?. Tampere. Vastapaino Oy.

Hirschovits-Gerz T., Weckroth N. & Heino T. (toim). 2022. Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulneiden nuorten tuesta ja palveluista. Vantaa. PunaMusta Oy. Raportti. Viitattu 12.1.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144027/URN_ISBN_978-952-343-815-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jauhiainen S. & Raivonen L. 2020. Maahanmuuttajien Kelan etuuksien käyttö vuonna 2018. Kela. Helsinki. Viitattu 30.1.2023. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/322299/Tyopapereita157_savutettava.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Juuti P. & Puusa A. 2020. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa: Puusa A. & Juuti P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus. E-kirja.

Kananen J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes print.

Kela 2022, a. Työttömän maahanmuuttajan tuet. Viitattu 23.1.2023. <https://www.kela.fi/tyottoman-maahanmuuttajan-tuet>

Kela 2022, b. Kuka voi saada opintotukea? Viitattu 23.1.2023. <https://www.kela.fi/opintotuki-kuka-voi-saada>

Kela 2023. Mihin menoihin perustoimeentulotukea voi saada? Viitattu 30.1.2023. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-mihin-menoihin>

Kiviniemi K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimus metodeihin 2 – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva. PS- Kustannus. 70.

Kotoutuminen 2021 a. Kotoutumislain uudistus. Viitattu 1.1.2023. <https://kotoutuminen.fi/kotoutumislain-uudistus>

Kotoutuminen 2021 b. Kotoutumislain mukaista tukea saa 25-vuotiaaksi asti. Viitattu 1.2.2023. <https://kotoutuminen.fi/jalkihuolto-ja-kotoutumissuunnitelma1>

Kotoutuminen 2021 c. Kunnissa kotoutumista edistetään peruspalveluissa. Viitattu 20.1.2023. <https://kotoutuminen.fi/kunnan-tehtavat>

Kulu-Glasgow I., Smit M. & Sirkeci I. 2019. Teoksessa: Kulu-Glasgow I., Smit M. & Sirkeci I. (toim.) Unaccompanied children – From immigration to integration. Migration series. Transnational Press London.

Kupari, S. 2018. Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden kotoutumisen haasteet: Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Opinnäytetyö. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

L 10.4.2015/410. Kuntalaki. Finlex. Viitattu 20.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>

L 25.11.2022/936. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta. Finlex. Viitattu 1.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220936>

L 30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä. Finlex. Viitattu 3.1.2023. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

L 1285/2016. Nuorisolaki. Finlex. Viitattu 20.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

L 30.4.2004/301. Ulkomaalaislaki. Finlex. Viitattu 5.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki. Finlex. Viitattu 13.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Martiskainen T. & Toivonen V., 2019. Kotoutumisen polku – Ilman huoltajaa tulleiden lasten oikeudet, tarpeet ja palvelut. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 6/2019. Viitattu 6.1.2023. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Kotoutumisen_polku_.pdf

Migri 2016. Vain pakolaisaseman saaneen perhe voi jatkossa hakea perheenyhdistämistä 3 kk aikana ilman toimeentuloedellytystä. Viitattu 20.1.2023. <https://migri.fi/-/vain-pakolaisaseman-saaneen-perhe-voi-jatkossa-hakea-perheenyhdistamista-3-kk-aikana-ilman-toimeentuloedellytysta>

Migri 2020. Perheenyhdistäminen alaikäisenä yksin tullee kansainvälistä suojelua saaneelle. Asiakasohje. Viitattu 17.1.2023. [https://migri.fi/documents/5202425/30365943/Perheenyhdistäminen+alaikäisenä+yksin+tulleelle+kansainvälistä+suojelua+saaneelle+\(fi\).pdf/daa8bbab-7a0c-0c1e-73b9-471bc6739e28/Perheenyhdistäminen+alaikäisenä+yksin+tulleelle+kansainvälistä+suojelua+saaneelle+\(fi\).pdf?version=1.0&t=1596700365262](https://migri.fi/documents/5202425/30365943/Perheenyhdistaminen+alaikäisenä+yksin+tulleelle+kansainvälistä+suojelua+saaneelle+(fi).pdf/daa8bbab-7a0c-0c1e-73b9-471bc6739e28/Perheenyhdistäminen+alaikäisenä+yksin+tulleelle+kansainvälistä+suojelua+saaneelle+(fi).pdf?version=1.0&t=1596700365262)

Migri 2023 a. Kiintiöpakolaiset. Viitattu 15.1.2023. <https://migri.fi/kiintiopakolaiset>

Migri 2023 b. Vastaanotto-raha. Viitattu 11.1.2023. <https://migri.fi/vastaanotto-raha>

Minilex 2023. Alaikäisen oikeustoimikelpoisuus. Viitattu 15.3.2023. <https://www.minilex.fi/a/alaik%C3%A4isen-oikeustoimikelpoisuus>

Opetushallitus 2023. Kotoutumiskoulutus. Viitattu 20.1.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kotoutumiskoulutus>

Pakolaisneuvonta 2023 a. Lapsi suojelua hakemassa. Viitattu 2.1.2023. <https://www.pakolaisneuvonta.fi/asiantuntijajariesto/tietoa-pakolais-ja-ulko-maalaisoikeudesta/lapsi-suojelua-hakemassa/>

Pakolaisneuvonta 2023 b. Kansainvälinen suojelu. Viitattu 5.1.2023. <https://www.pakolaisneuvonta.fi/asiantuntijajariesto/tietoa-pakolais-ja-ulko-maalaisoikeudesta/kansainvalinen-suojelu/>

Piitulainen M. 2017. Kansainvälisen suojelun periaatteista ei voi alaikäisten kohdalla tinkiä. Teoksessa: Honkasalo V., Maiche K., Onodera H., Peltola M. & Suurpää L. (toim.) Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa. Nuorisotutkimusseura. Helsinki. Viitattu 11.1.2023. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorten_turvapaikanhakijoiden_elamaa_vastaanottovaiheessa.pdf

Pohjanmaan hyvinvointialue 2023 a. Nuorisoasemat. Viitattu 20.1.2023. <https://pohjanmaanhyyvinvointi.fi/palvelumme/psykososiaaliset-palvelut/lasten-ja-nuorten-mielenterveys-ja-paihdepalvelut/nuorisoasemat/>

Pohjanmaan hyvinvointialue 2023 b. Psykososiaalinen keskus, keskinen alue. Viitattu 20.1.2023. <https://pohjanmaanhyyvinvointi.fi/palvelumme/psykososiaaliset-palvelut/aikuisten-mielenterveys-ja-paihdepalvelut-avohoito/psykososiaaliset-keskukset/psykososiaalinen-keskus-keskinen-alue/>

Sampakoski, E. 2017. Alaikäisinä ilman huoltajaa tulleet turvapaikanhakijataustaiset nuoret kunnan kotoutumispalveluiden asiakkaina – kotoutumista edistävät ja vaikeuttavat tekijät. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen. Hämeen ammattikorkeakoulu.

Sisäministeriö 2023. Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Viitattu 10.1.2023. <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Soteuudistus 2022. Mikä sote-uudistus. Viitattu 7.2.2023. <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti->

Suomen pakolaisapu 2023. Sanasto. Viitattu 10.1.2023. <https://pakolaisapu.fi/sanasto/>

STM 2023 a. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Viitattu 20.1.2023. <https://stm.fi/sosiaalityo>

STM 2023 b. Terveyspalvelut. Viitattu 20.1.2023. <https://stm.fi/terveyspalvelut>

TEM 2014. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja järjestelmän kehittämistarpeet. Viitattu 15.12.2022. <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Ilman+huoltajaa+tulleiden+alaikaisten+turvapaikkahakijoiden+vastaanotto+05092014.pdf>

TEM 2017. Ilman huoltajaa olevan alaikäisen edustaminen – Käsikirja kotoutumisvaiheeseen. Viitattu 1.11.2023. https://www.keha-keskus.fi/files/2714/9752/5038/TEM_ksikirja_ilman_huoltajaa_olevan_alaikaisen_edustaminen_kotoutumisvaiheessa.pdf

TEM 2021 a. Ohje kotoutumisen edistämistä koskevan lain (1386/2010) mukaisten kustannusten korvaamisesta kunnille. Viitattu 14.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/540001/47116>

TEM 2021 b. Kotoutumisen sanasto: 1. Laitos. Viitattu 15.12.2022. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163545/TEM_2021_54.pdf?sequence=1&isAllowed=y

TENK 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunta. Viitattu 26.1.2023 https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

TENK 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Viitattu 26.1.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf

TE-palvelut 2023. Usein kysytyt kysymykset uudesta asiakaspalvelumallista. Viitattu 3.2.2023. <https://toimistot.te-palvelut.fi/usein-kysytyt-kysymykset-uudesta-asiakaspalvelumallista>

THL 2022. Yhdessä aikuisuuteen -Elämässä eteenpäin (YEE). Viitattu. 2.2.2023. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/yhdessa-aikuisuuteen-elamassa-eteenpain-yee>

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

UNHCR 2023. Tietoa meistä. Viitattu 24.2.2023.

<https://www.unhcr.org/neu/fi/tietoa-unhcr>

Vaasan Kaupunki 2019. Maahanmuuttajataustaisten koulutuspolut Vaasan kaupungin järjestämässä opetuksessa 2019. Viitattu 20.1.2023.

https://issuu.com/graafigisetpalvelut_vaasa/docs/maahanmuuttajataustaisten_koulutuspolku_suomi

Vaasa 2023 a. Kotouttamispalvelut. Viitattu 4.1.2023. <https://www.vaasa.fi/asu-ja-ela/hyvinvointipalvelut/hyvinvointipalvelut-maahan-muuttaneille/kotouttamispalvelut/>

Vaasa 2023 b. Vaasan nuorisovaltuusto. Viitattu 20.1.2023. <https://www.vaasa.fi/tietoa-vaasasta-ja-seudusta/vaasan-kaupungin-organisatio-ja-paatoksenteko/paatoksenteko/paattajat-ja-valmistelijat/vaasan-nuorisovaltuusto/>

Vaasa 2023 c. Etsivä nuorisotyö. Viitattu 20.1.2023. <https://www.vaasa.fi/asu-ja-ela/hyvinvointipalvelut/hyvinvointipalvelut-nuorille/etsiva-nuorisotyö/>

Vaasa 2023 d. Nuorten tieto- ja neuvontapalvelu Reimari. Viitattu 20.1.2023. <https://www.vaasa.fi/asu-ja-ela/hyvinvointipalvelut/hyvinvointipalvelut-nuorille/nuorten-tieto-ja-neuvontapalvelu-reimari/>

Vaasa 2023 e. Welcome Office – tietoa ja neuvontaa. Viitattu 21.1.2023. <https://www.vaasa.fi/tietoa-vaasasta-ja-seudusta/ota-yhteytta/neuvonta-ja-palvelupisteet/welcome-office-tietoa-ja-neuvontaa-uutena-suomessa/>

Vaasa 2023 f. Welcome steps -hanke. Viitattu 21.1.2023. <https://www.vaasa.fi/koulutus-ja-tyo/tyomahdollisuudet/vaasan-kaupungin-avoimet-tyopaikat/tyollistamispalvelut/welcome-steps-2/>

Valtioneuvosto 2020. Etuuksien käyttö heijastelee maahanmuuttajien heikkoa työmarkkina asemaa. Viitattu 12.1.2023. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/etuuksien-kaytto-heijastelee-maahanmuuttajien-heikkoa-tyomarkkina-asemaa>

Valtioneuvosto 2022. Ministerityöryhmä: Suomi vastaanottaa vuoden 2023 pakolaiskiintiössä syyrialaisia, afganistanilaisia, kongolaisia ja Libyasta evakuoituja. Viitattu 3.1.2023. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/ministerityoryhma-suomi-vastaanottaa-vuoden-2023-pakolaiskiintiössä-syyrialaisia-afganistanilaisia-kongolaisia-ja-libyasta-evakuoituja>

Valtiovarainministeriö 2023. Kuntien tehtävät ja toiminta. Viitattu 20.1.2023. <https://vm.fi/kuntien-tehtavat-ja-toiminta>

World Health Organization. 2022. World report on the health of refugees and migrants. Viitattu 7.2.2023. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240054462>

LIITTEET

LIITE 1

Saatekirje haastateltaville

Opinnäytetyön aihe: Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten kotoutumisen edistäminen Vaasassa – työntekijöiden näkökulma

Teemahaastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja haastattelun voi keskeyttää milloin vain halutessaan. Haastattelun aikana ei kerätä kenenkään henkilötietoja. Mikäli haastattelussa puhutaan asiakastilanteista, ei asiakastilanteesta kerrottaessa tuoda ilmi asiakkaan henkilötietoja.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaista tukea alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleet nuoret saavat kotoutumisensa tueksi ja onko kotoutumista edistävässä palveluissa kehittämistarpeita. Haastattelussa kerätty aineisto tuhoetaan aineiston analyysin jälkeen.

Haastattelun teemat ovat: alaikäinen ilman huoltajaa maahan tullut nuori, kotoutumisen edistäminen ja kotoutuminen

Haastattelun pääkysymykset

1. Mitä kotoutumista edistäviä palveluja on tarjolla alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleille nuorille?
2. Millaista työtä teet alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kanssa kotoutumisen edistämiseksi?
3. Mitä työntekijänä kehittäisit alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kotoutumista edistävässä palveluissa?

LIITE 2

Haastattelukysymykset, jotka muotoutuivat alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten, kotoutumisen edistämisen ja kotoutumisen teemojen ympärille.

1. Mitä kotoutumista edistäviä palveluja on tarjolla ilman huoltajaa maahan tulleille nuorille
2. Missä asiassa nuoret tarvitsevat ohjausta eniten
3. Koetko, että nuoret tietävät mitä palveluja heille on tarjolla heidän kotoutumisensa tueksi
4. Millaista työtä teet alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kanssa kotoutumisen edistämiseksi?
5. Koetko, että työnkuvaasi tulisi laajentaa tai vaihtoehtoisesti supistaa?
6. Koetko, että nuorten kanssa tehtävä työ tukee nuoren kotoutumista?
7. Mitä työntekijänä kehittäisit alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren kotoutumista edistävissä palveluissa?
8. Mikä erityisesti toimii palveluissa?
9. Miten koet, että Kotouttamispalvelut ovat varautuneet muuttuviin tilanteisiin?
10. Koetko, että palvelut vastaavat nuorten tarpeisiin kotoutumisen edistämiseksi?